

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 2

Veebruar 1929. a.

V aastakäik

Tellimise hind postiga:
aastas . . . 120 senti
6 kuu peale . 60 „
1 „ „ . 10 „
Välismaale aastas 150 s.

Ilmub kord kuus.
Talitus ja toim.: Tallinn, Nunne 11-6.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja postiasutused.
Üksiknumber 10 senti.

Kuulutuste hinnad:
1 lhk. . . . . kr. 20.—
1/2 „ . . . . . „ 10.—
1/4-6.— ja 1/8 lhk. „ 3.—
Teksti ees — 50% kallim

SISU: 1) Põllutööliste ja tööstustööliste haiguskindlustuse võrdsustamisest — H. Lehmanni j. 2) Mida vajame oma töötajajärgede parandamiseks — Dr. H. Jürgenson. 3) Põllu- ja tööstustööliste palgad — R. Sõrmus. 4) Meie hambad — K. Hübneri järgi. 5) Mõningaid märkusi influentsa ehk grippi üle — Dr. H. J. 6) Kinnitusameti otsusi. 7) Haigekassade tegevusest. 8) Mitmesugused teated.

V. van Gogh

Põllutööl

Põllutöölise ja tööstustöölise haiguskindlustuse võrdsustamisest.

(Saksa haigekassade üldliidu direktori **H. Lehmanni** ettekande kokkuvõte Rahvusvahelisel haigekassade päeval Viinis, 1928. a.)

Talupoeg on endiste sajandite kes-tes alati olnud seltskonna veoesliks, aga ta on oma koorma alati veeretanud maal elava proletariaadi turjale. Euroopa industrialiseerimine on põllumajanduslikust proletariaadist toonud suure osa tööstuskeskkohtadesse. Suurte euroopa riikide kujundumine põllumajanduslikkudest riikidest töös- tusriikideks on kaasaaidanud ka maa- töölise suuremate vabaduste saavuta- misele. Sest poliitiline võim, mis va- nasti oli ainuüksi suurmaaomanikkude käes, läks aegamööda üle teiste selts- konnakihtide kätte ja see soodustaski põllutöölise vabanemisprotsessi.

Sellest hoolimata on maa sotsiaalsed olukorrad kõige halvemad, ka tööstuslikult arenenud riikides. Selle- pärast olgu haiguskindlustuse kultuuri- line ülesanne tõsta maal töötava prole- tariaadi sotsiaalset tasapinda.

Esimeseks tähtsamaks eelduseks maal tervishoidlikumaid olusid luua, olgu korteriolude parandamine. Need on eriti inimesele ebaväärilised suurtes mõisates. Linnades algasid haiguskindlustuse samuti esimestena võitlema kitsaste ja tervisvastaste kor- teriolude vastu. Kuigi maatöölised mitte sel määral, kui linnatöölised, ei allu töö-hädaohtudele, kuigi neid ei ähvarda igasugused kutsehaigused, siis ometi peame nende tööala paheks ni- metama äärmiselt viletsaid kortereid.

Samuti on puudulik üldine tervishoiukorraldus.

On ju õige, et haigusstatistika järgi on maatöölise tervishoiuolud na- tuke paremad kui tööstustöölisel. Kuid tööstustöölise üldine tervisline seisukord on sedavõrt halb, et kui maa- töölise oma loetakse ainult vähekesse paremaks, siis see õieti näitab, kui kurb ja parandust nõudev on viimaste seisukord. Tööstusriikides kujutab ju maatööliskond enesest selle astja, mil- lest järjest uuendatakse rahva jõudu. Selle jõutagavara kaitse on Euroopa inimkonnale saatuse küsimus.

Tööstustöölise haiguskindlustuse ko-

gemused näitavad, et haiguskindlustus on kõige sobivam ja otstarbekohasem va- hend rahva tervislike seisukorra pa- randamiseks. Sellepärast nõuamegi haiguskindlustust ka põllutöölisele. On palju maid, kes tuntud laialdase suur- maaomandusega, kus seni läbiviimata põllutöölise haiguskindlustus, ehk kus see teostatud väga puudulikult.

Selle järele, kui suures ulatuses kuskil maal on läbi viidud põllutöölise haiguskindlustus, võime Euroopa riike jaotada 3-me gruppi.

I. Esimeses grupis leiduvad vähe- sed riigid on seadustega sunduslikuks teinud põllutöölise haiguskindlustuse ja hoolitsevad ka tegelikult selle täitmise eest.

Saksamaal on üldine haiguskin- nitusseadus maksmas 1911. aastast alates, peale selle on rida erimäärusi põllutöölise haiguskindlustuse kohta. Põllumajanduslikult tegutsevate töö- liste arv on Saksas umbes 3,3 miljonit, sellest on tegelikult kinnitatud 2,75 miljonit.

Inglismaal 1911. aasta haigus- kindlustuse seaduse järgi kuuluvad kõik töölised kinnitusele. Põllutöölise hai- guskindlustuse kohta ei ole eriseadust. 1921. aasta statistiliste andmete järgi oli 1.125.000 põllumajanduslist töölise, kes suuremalt osalt kõik kinnitusele kuuluvad.

Iirimaa kuuluvad põllutöölised samuti kinnitusele kui tööstustööli- sedki. Abi saavad nad ainult rahas.

Norras on juba 1915. aasta seadu- sega põllutöölised suuremas enamuses kinnitusele kuuluvateks loetud, 400.000 maal elutsevast rahvast on umbes 175.000 põllutöölise ja nendest on tege- likult kinnitatud 130.000, s. o. umbes $\frac{3}{4}$.

Tshehhoslovakkias pandi es- makordselt vastav seadus maksma 1919. aastal ja võrdlemisi lühikeses aja jooksul on see pea täiesti läbi löönud. Põllutöölisi on umbes 1,4 miljonit, mis- sugusest arvust on taludes tööl 650.000 ja päevatöölisi 750.000.

Sellel on nende riikide nimestik läbi, kus suurem osa põllutöölisi kuulub haiguskinnitusele. On veel neli riiki, mis ses suhtes väärivad erilist mainimist.

Taanis näib vabatahtlikult töötav ja riigi poolt toetust saav haigekassa suutnud olevat suurema osa maarahvast kui ka põllutöölised enese ümber koondada. Rahva koguarvust kuuluvad kinnitusele 100 inimesest umbes 58, ja kuigi maal rahva tihedus on väiksem kui linnades, saavad edaspidi siiski taluteenijad, päevatöölised, kui ka väiketalunikud moodustama kaaluvama osa haigekassade liigetest.

Prantsusmaal ei ole veel põllutöölised sunduslikku kinnitamist. Kuid uus sotsiaalkindlustusseadus, mis 5. aprillil 1928. a. vastu võeti ja 1930. aastal maksma hakkab, ei tee mingit vahet tööstustöölise ja põllutöölise vahel. Nad kuuluvad ühevõrdselt kinnitusele nii haiguse, invaliidsuse kui ka vanaduse puhul. Põllutöölisi on Prantsusmaal 2,8 miljonit, sellest on 1 miljon taludes tööl ja 1,8 miljonit on päevatöölisi ja väikekohareitnikke, kelle kinnitusõigust saab raske olema kindlaks määrata, sest kord esinevad nad iseisivate maaharijatena, kord teiste palgalistena.

Austrias on põllutöölised haiguskinnitus praegu üksikutes liidumaades erisugune, ühes paremini korraldatud, teises halvemini. 1928. aasta juulis vastu võetud seaduseelnõu, mis ühtlane kõikide liidumaade kohta, avaldab loodetavasti varsti kõige paremat mõju põllutöölised haiguskinnitusele. Põllutöölised koguarv, siia juure arvatud ka majateenijad ja töötavad perekonnaliikmed, on kaugelt üle 1 miljoni.

Helveetsia kuulub hädapärast kah nende riikide hulka, kus põllutöölised haiguskinnitus vähemalt osaltki teostatud. Sunduslikku haiguskinnitust siin küll veel ei ole, kuid teda pooldavate ja nõudvate kantonide ja omavalitsuste arv tõuseb järjest.

II. Teise gruppi kuuluvad need riigid, kes põhimõttelikult toetavad haiguskinnitust ja vähemalt sõnades pooldavad põllutöölised haiguskinnitust, kes aga tegelikult senini seda teostanud on väga piiratud kujul ehk ainult üksikutes maakotades.

Bulgarias kuuluvad seaduse põhjal kinnitusele põllutöölised ja metsatöölised, kuna põllutöös töötavad hooajatöölised on välja jäetud. Samuti ei kuulu kinnitusele heina- ja lõikustöölised, puuraiujad, ehitustöölised. Kinnitusele kuuluvad ainult 50.000 põllutöölised.

Poolas pidi 1920. aastal vastu võetud seadus 1923. aastal laiendatama ka põllutöölised kohta. Kuid pärast pikendati seda aega alguses 1926. aastani, siis 1936. aastani. Praegu on põllutöölised ainult endistes saksa maakotades kinnitatud. Selle maaelanikkudele nii tähtsa terviskaitse seaduse edasilükkamine olenevat Poola idamaakondade viletsatest teedest ja liiklemisvahenditest, mille tõttu arstid keelduvad neisse kohtadesse asumast. Kuni uue haiguskinnituse seaduse maksma hakkamiseni püütakse põllutöölisi kaitsta tariifepingutega, mille järele ettevõtjad kohustuvad tööliste, selle haiguse puhul, palka edasi maksma ja arstiabi võimaldama.

Rumeenias on põllutöölised haiguskinnitus maksev ainult endistes Ungari maakondades, kus see juba 1919. aastal läbi viidi. Tegelikult on kinnitatud umbes 70.000 inimest, see on suurem osa alaliselt põllumajanduses tegutsevatest töölistest.

Serbias, Kroatias ja Sloveenias ei ole haiguskinnitust laiendatud põllutöölised kohta. See oleks seaduse järele sündima pidanud 1923. aastal, kuid seni on teostamist järjest edasi lükatud ja laiad põllutöölised hulgad ootavad asjata haiguse puhul toetust.

Venemaal on tööseaduste raamatu järgi 1922. aastast alates kõik töölised kinnitatud töövoimetuse vastu. Tegelikult see põllutöölised kohta läbiviidud pole. Venemaal on umbes 2 miljonit põllutöölisi, neist saavad 1,6 miljonit tööd eraisikutelt, 420.000 riigilt ja umbes 700.000 ühistegelisel asutistel. Nendest olid 1923.—1927. a. tegelikult kinnitatud umbes $\frac{1}{4}$. 1928. aasta 1. märtsist on maksev uus määrus, mille järgi kinnituse, osaliseks saavad need töölised, kes põllumajanduslistes ettevõtetes, põllumajanduslike aasta jooksul on vähemalt 3-le töölisele tööd an-

nud või kelle kasud kuuluvad tööstus- ja kaubandusmaksude alla. Seda uuen- dust viiakse läbi järk-järgult ringkon- dade kaupa, praegu on ta maksev ühes, kus töötamas 330.000 põllutöölisi.

III. Kolmas grupp on kahjuks kõige suurem. Temasse kuuluvad kõik need riigid, keda me senini pole nimetanud ja kus põllutöölise kohta puudub hai- guskindlustuskohustus täielikult (ka meil Eestis — toim. märkus), kus see isegi programmis ei seisa. Nende riikide hulgas on mitmed maad, kus põl- lumajandus kujutab tähtsaima osa ehk vähemalt ühe tähtsa osa riigi ma- janduses.

Väiteid, mis põllutöölise haiguskin- nituse vastu tuuakse, on võimalik üm- ber lükata nende maade kogemustega, kus põllutöölise haiguskindlus on obliga- toorne ja kus see annud väga häid ta- gajärgi, isegi neis riikides, kus põllu- majandus on pidanud raskelt võitlema oma olemasolu eest. Haiguskindlus on Euroopa põllumajanduse huvidele täiesti kasulik. Kui Euroopa põlluma- jandus tahab püsida, siis peab ta täit- ma kaks peatingimust: ta peab hoolit- sema oma tööliste tervise ja hariduse eest ja peab läbi viima tehnilised üm- berkorraldused. Põllumajanduse teh- niliseks ümberkorraldamiseks leidub eeskujusid Euroopas. Kuid selleks üm- berkorralduseks on vajalikud terved, rõõmsad ja kõrgema vaimlise tasapin- naga töölised. Maaproletariaadi hari- dustasapinna tõstmise eeltingimuseks aga on haiguskindlus.

Põllutöölise haiguskindluse kasuks kõneleb veel teinegi tähtis punkt. Seni rändasid suured hulgad põllutöölisi Ameerikasse. Nüüd on sellele sisse- rändamisele Ameerika poolt pais ette seatud. Maatöölisele ei jää nüüd muud üle kui linnadesse valguda ja siin jär- jest töötatöölise hulke kasvatada. Kui tahame seda takistada, siis parandame maa kultuuroolusid, esijoones aga ter- vishoidlikku olukorda.

Haiguskindlus peab põllutöölisele võimaldama samal määral toetust, nagu tööstustöölisele, kuigi kohandatud vähe teisiti kujunenud sotsiaalsetele tarvetele. E m a d e- ja r i n n a l a s t e- k a i t s e on tähtsamaid rahvapoliitilisi ülesandeid, mida peab teostama hai- guskindlus. Ülesanne osutub siin küll

raskemini läbiviidavaks kui linnas, sest sünituste arv on maal palju suurem kui linnas ja sellega ühenduses tõuse- vad muidugi ka haigekassade kulud. Aga see ei tohi heidutada ega põhjus- tada emade- ja rinnalastekaitse piira- mist maal.

Põllutöölise haiguskindluse läbiviimiseks vaja kõrvaldada terve rida ras- kusi. On tarvis hoolitseda, et öreda rahvastikuga põllumajanduslikkudes ringkondades oleks võimalikult käepä- rast arstiabi. Enese kulul seda korral- dada, käib haigekassadel üle jõu. Pea- legi on see hüve, mis ei puuduta ainult põllutöölisi, vaid kogu maarahvast. Sellepärast ongi õigustatud nõudmine, et omavalitsused ja riiklikud organisat- sioonid hoolitseksid selle eest, et oleks tarvilisel määral maarahva kasutada arste, apteeke, ämmaemandaid. Nen- des maades, kus põllutöölise haigus- kindlus juba aastaid tagasi läbiviidud, on see küsimus suuremalt jaolt lahendatud. Iseäranis raske on maaelanikke varustada heade arstirohtudega.

Põllutöölise haiguskindluse valusa- maks kohaks on ka asjaolu, et oma ülesannete teostamisel ei saa kasutada kõiki neid abinõusid, mis linnas osutu- vad lihtsaks ja iseenesestki mõiste- tavaks.

On ju äärmiselt tähtis, kes juhib haigekassat. Ei või midagi head loota haigekassadelt, kui neis pole võimu ega mõju neil, kelle kasuks nad õieti ellu kutsutud. Maatöölised õpivad al- les pikkamisi ja kaheldes tarvitama omi õigusi. Haiguskindlustusel on siin teha tubli tükk kasvatustööd, et maa- töölisi, kellele alandust ja õigusetust sissekasvatatud aastasade kaupa, teha vabaks ja julgeks. Olgu meil püüd maatööliskonda tõsta sellele kõrgusele, mis vastab Euroopa mõistele kultuurist.

Kõnele järgnevate läbirääkimiste järele võttis kongress ühemeelselt vastu järgmise resolutsiooni:

1) Põllutöölise töö- ja elutingimused, kui ka tähtsus, mis neil on rahvamaja- nduses, nõuavad, et nende kohta pan- nakse maksma alaline ja süstemaatiline abiandmise korraldus kõikide loovat jõudu halvavate juhuste puhuks.

2) Kõige parem esimeses punktis ni- metatud abiandmiseviis oleks sundus-

liku haiguskindluse maksmapanemine põllutööliste suhtes.

3) Mitme maa kauaagne praktika on näidanud, et põllutööliste haiguskindlus on annud väga häid tagajärgi, mis pärast ka 10-nes rahvusvaheline töökonverents vastava konventsiooni vastu võttis. Kui mõned riigid kahtlevad laiendada haiguskindlust põllutööliste peale, siis teevad nad eneste huvide vastu, sest haiguskindluse laiendamine on üheks mõjuvaks abinõuks põllutööliste tervise parandamise kõrval ka linnadesse valgumise eest hoidmiseks.

Kongress kiidab heaks ka põllutööliste suhtes samad põhimõtted, mis on heaks kiidetud tööstustööliste kinnitamise sulles ja väljendatud 10-dal töö-

konverentsil vastuvõetud konventsioonides.

Kongress kutsub üles oma liige-liitusid:

a) Oma maa valitsuste ja parlamentide juures samme astuda, et haiguskindlust laiendatakse põllutööliste peale;

b) meelde tuletada nii põllutööandjate kui ka tööliste ametiühisustele neid kutselisi kui üldiseid kasusid, mis annab see sotsiaalne reform;

c) kõik abinõud tarvitusele võtta, mis nende käsituses, põllutööliste haiguskindlustuse paremale järjele viimiseks, lastes ennast juhtida ülesseatud põhimõtetest.

Mida vajame oma töötagajärgede parandamiseks?

(Füsioloogilisi ääremärke.)

Dr. Herm. Jürgenson, Tartu.

Igapäevases elus edasi rühkides, inimkeha liikumisväärtustesse süvenedes, peame arvestama kogu inimorganismi jõududega, nii lihaskavaliste, kui ka ergukavalistega.

Võime ju igapäev mitmel pool näha, kuidas suured ja tugevad inimesed oma jõutagavarasid tihtigi maksma ei oska panna, vastutahtmist ütleksin — laiskateks osutuvad, kõrgekasvulised vähem hüppavad kui madalakasvulised ja lühikesjalgsed nobedamaks osutuvad võidujooksudel kui teised, pikareielised ja pikajalgseid.

Kalduvuse ja kõlblikkuse ning teiselt poolt kehahitusline (dispositsioon) üldvõimete vahel pole osatud aegsasti eneses kooskõla leida, kohustustunne töö vastu ning harjutamistahe (treeningu tahe) oma hüvedega, kuid just ka raskustega, pole oma arengus siin lõppsihini viidud. Tööga harjumine õpetab aga just tööd tundma, teeb tööd kergeks, siit saadud tehnilised ja taktilised näpunäited need just vähendavadki energiakulutust, kulutavad vähem inimkeha elujõudu ja tema töötahet.

Nii määravad üldse inimvõime madalamaid ehk kõrgemaid saavutuspiire: 1) kehaehitusline üldvorm (dispositsioon), 2) kõlblikkus, 3) kalduvus, 4) harjutamistahe (treening) selle

tehniliste ja taktiliste võtetega. Mida rohkem kõige nende vahel kooskõla, seda kooskõolisem ka keha üldine võime, selle töö ja tagajärg.

Nii siis ripub töö tulemus, tagajärg ära: 1) lihasergukavalisest ühistegevusest, kui ka 2) välistest mõjuritest, nagu teatava tööga harjumisest, tutvumisest oma töö erilaadiga, ülesannetega, selle tehniliste ja taktiliste vajadustega.

On need mõlemad — sisemised ning välised — põhjused kõige sobivamas vahekorras üksteisega, siis osutub tööline õnnelikuks töötajaks, kelle töö üksikjärede vahel on täieline ühisjärjestus, ühistegevus, kooskõla.

Kui harilikus elus mõnikord kuuleme n. n. koordineerimisvõimlemisest, misugune kujutab õieti üht n. n. ortopeedilise võimlemise erivormi enesest, siis tähendab siin see sõna koordineerimine (ühistegevus, kooskõla) seda, et näiteks 1) halvatuks all kannatajale lihasergukavalist tegevust katsutakse elektri jne. ärrituste abil elustada, teisel korral, kus meil krampide tegemist, s. o. liiga elav on lihasergukavaline koostöö, seal katsutakse seda tööd kooskõlastada nõnda viisi, et värisemaid käsa ja jalgu kinni koidetakse, fikseeritakse, takistusi ja tormast

sõrmede jne. vahele pannakse, et nad ei saaks väriseda, liig ärritud seisukorras olla. See oleks väliselt nii. Tegelikuks tagamõtteks on aga see, et sarnasel korral tuleb seda neurooni (närv ja tema närviteed), mis seljandist keha pinnale tuleb, ärrituses vähendada, kuma suurendada esimesele vastandiks tuleb teist närvi ja selle käiku, mis seljaüdist juba peaaussse läheb. 3) Tuleb siin nimetada veel viimaks koordinatsioonvõimlemise kolmandat vormi, mis kõige laiaulatussema tähtsuse on omanud ja tarvitatakse juba üldiselt vähemtuntud haiguste puhul (ataxia jne.), kus jällegi uued erilaadi rikked närvilihaskavalises korralikus koostöös ilmsiks tulevad.

Iga töö, harjutus jne. nõuab ürgjõudu, nõuab tehnilisi teadmisi omast tööst, oma võimetest õieti arusaamist, enesetundmist (tunne iseennast — vana kreeklaste ajast pärit ütetus), koordinatsiooni leidmist töös ja tasakaalust. Kuid vähe üksi sellest, tarvis veel tugevat töötahet, üldises kõnekäänudes rohkem tarvitavat sõna: meeleolu. Kuid meeleolu sarnasena oleneb peale puht füsioloogiliste (ülalnimetute) tegurite ka sarnastest mõjuritest, nagu hea valgustus, vastav temperatuur, õhuniiskus töökodades ning elukorterites, tema peale mõjub tervishoidliselt sisseseatud eluviis, kus küllalt und, sööki, perekondlist rahulikkust kodus jne.

Nii osutub ühel päeval (ärarippuvalt meeleolust) inimtöö viljarikkamaks, teisel päeval kahvatuks, vaesemaks, ühel päeval tahab inimene töötada, teisel teeb ta seda vastu tahtmist, olude sunnil.

Edasi ka puht kohanemise (aklimatiseerimine) momentidel, geograafilisel asendil, kliimal (aastaajal jne.) on siin kaasaõelda. Mõni inimene rändaja hingega harjub uute oludega varsti, teisel on vähemgi edasiliikumine kodukoldest suuremaks piinaks, mis ta tööd tormaseerib, teda meeleoluliselt maha surub.

Teada on, siinsamas seda väljendades, et kevadel töötakse parema innuga kui sügisporide ehk naistesuve (Hamsun) ajajärkudel, vabas õhus armsamini kui kinnises toas seda tehtakse.

Kui viimast just eriti vaimutöötajate kohta ei saa öelda, siis on maksev see pigemini tööliste kohta nii põllul kui vabrikutes.

Ka eluaastatel (lapseaeg, nooruspõlv jne.), sugupooltel (naised, mehed) on siin kaasa mõnda öelda, mitmesugustel perioodilistel nähudel meie naiste elus (sünnitusajajärk jne.) on siin just olulisema tähtsusega.

Ma hoidun siin meeeldi peatumast haiguste juures — teab ju igaüks, et närvinõrkuse (neutrasteenia) all kannatajad kardavad ööd, mõned närvikavaliste häirete all kannatajad saavad jälle eriti hästi öösiti töötada, päeval on nad loitud jne., unised — see viiks meid siin liiga eemale, kuid et haigus ei mõjuks töö tagajärjedele, töö tulemustele, selle vastu vaielda ei või kellegile meelde tulla.

Ka teame meie, et rõõmsameeleline (optimistlik) ilmavaade meid haiguste ajal ka võimsamatena hoiab, meile jõudu annab, nagu prof. Dr. med. Jarotski, endine Tartu ülikooli sisehaiguste professor seda omas töös „Idealism kui füsioloogiline faktor“ arvab.

Millega põhjendada seda? Sama õpetlane väidab, et kui inimene haigeks jääb, siis loobub ta esmalt enam-vähem söögist, haige hakkab selle tagajärjel kehakaalus mahavõtma, kaovad temast kõige madalama väärtusega koeollused (rasv, seejärel hakkavad lihased kidunema jne.), kuna järeläänuga peab keha läbi ajama. Et tasakaalu kehas alalhoida, selleks hakkavad ergurakud tugevamini tööle, inimene unustab nagu maised, kaduvad mured, ta muutub unistajaks, ideaalsemaks.

Kuid lisan kohe siia juurde, et see nii kaua ei võiks kesta, vähemalt siis kui inimene naljasurmale vastu läheb. Sarnasel korral muutub inimene inimloomaks kõige otsekohesemas mõttes, valmis olles teist inimest ärasööma, kui sarnane ainult ta vaatepiiril on olemas.

Kuigi see ka kurboluliselt ei peaks kostma, on haiged haigemajades idealistilisemad kui nad seda on tervetena. Kas rahuldab see teadmine meid. Ei ilal mitte — see idealism on kantud haigustest, mitte tingitud aga terve inimese hingest. (Miks on sportlased nii

tihti rõõmsameelsed! Vastus: nende kehaline töö on muretu, mitte üksiteenistuse pärast ei spordita). Mida vajame siis meie oma töötajajärgede parandamiseks, et end õnnelikkude tööinimestena tunda? Vastus: 1) nii ergulihaskavalisi, hingeelulisi eeldusi

ja kalduvusi ning 2) meie töötahet ja elamisvõimaldavate töötingimuste parandamist, meie töö õiget hinnangut ja tasumist.

Seda vajab eriti tööliskond, kellest oleneb meie rahva kasv, meie elujõud ning tulevik!

Põllu- ja tööstustöölise palgad.

R. Sõrmus.

Ühes eelmises kirjutuses käsitasime tööstustöölise palgatingimuste küsimust.¹⁾ Siin toome mõningaid andmeid põllutöölise palgade kohta ühes põllu- ja tööstustöölise palgade võrdlusega.

Kordame siin veel lühidalt, et suur- tööstuses tööliste reaalteenistus, s. o. teenistuse ostujõud, langes 1924. a. marga kursi langemise tõttu (eelmise aastaga võrreldes) ümmarguselt 8% võrra. Samale tasapinnale jäi reaalteenistus ka kahel järgneval aastal, 1925.—26. Ehkki teenistuse nimiväärtus (teenistus markades) 1927. a. tõusis 4,6% võrra, jäi aga reaalpalk siiski veel 2,5% võrra alla 1923. a. tasapinna. 1928. a. I poolaastal jätkas teenistuse nimiväärtus edaspidist tõusu, kuid ühte teagu tõusid veel rohkem tarbeainete hinnad. Teenistus tõusis 1928. a. I poolaastal ümmarguselt 3% võrra, aga elumaksumus tõusis aastas keskmiselt 6,7% võrra. Selle tulemuseks oli jälle reaalteenistuse langus ligi 2,5% võrra. Seega jäi reaalteenistus tööstustöölisel

1928. a. I poolaastal ümmarguselt 5% võrra alla 1923. a. tasapinna.

Vaadeldaval ajajärgul reaalpalkade liikumine on olnud põllutöölisel palju soodsam, kui tööstustöölisel. Palga ostujõu suhtes põllutöölise seisukord on osalt soodsam, kui tööstustöölisel. Põllutöölise palga ostujõud on rohkem, nõnda öelda, kindlustatud elumaksumuse tõusu vastu. Osa põllutöölise palgast on täiesti rippumata elumaksumuse käigust. Valdav osa põllutöölisi saab peale rahapalga tasu natuuras. Suurem osa on sellest toit, korter, küte, valgustus. Peale selle veel mõned muud naturaaltasud, nagu riided, vili, linamaa jne. See osa saab töölisile tasutud töölepingu sõlmimisel kindlaksmääratud hulgal. Kas rahapalgale lisaks natuuras saadava varustuse väärtus tõuseb või langeb, põllutöölisel, kui palgasaja, see ei huvita; töölepingu järgi saab ta oma kindlas kvantumis kätte, rippumata naturaaltasude hindade liikumisest.

Põllutöölise palgad ning põllu- ja tööstustöölise reaalpalka liikumine 1923—28.

	Põllutöölise palga nimiväärtus						Elumaksumuse üldindeks Tallinna kohta (1923=100)	Reaalpalka indeksid (1923=100)						Põllutöölise keskmine palk põllu majanduses (võrdkaalustatud meeste ja naiste palga keskmine)		Tööstustöölise reaalteenistuse indeks (1923=100)
	Mehed			Naised				Mehed			Naised			Kuu- palk (kr.)	Reaalp. indeks (1923=100)	
	Aasta- töö- liste	Suvi- liste	Päeva- tööliste päeva- palk (kr.)	Aasta- töö- liste	Suvi- liste	Päeva- tööliste päeva- palk (kr.)		Aasta- töö- liste	Suvi- liste	Päeva- liste	Aasta- töö- liste	Suvi- liste	Päeva- liste			
1923	42,6	51,2	2,54	29,7	36,2	1,87	100	100	100	100	100	100	100	37,4	100	100
1924	41,0	48,0	2,41	29,7	33,8	1,82	99	97	95	96	101	94	98	36,5	98,6	91,8
1925	45,6	54,0	2,70	33,6	39,8	2,05	107	100	99	99	106	103	102	40,8	102,0	92,8
1926	46,1	54,5	2,70	34,9	40,1	2,06	106	102	100	100	111	104	104	41,6	104,9	92,4
1927	45,1	51,7	2,62	32,6	39,9	2,02	105	101	96	98	104	105	103	40,1	102,1	97,5
1928	47,4	54,9	2,72	34,5	41,4	2,10	112	99	96	96	104	102	100	42,2	100,7	95,1 ¹⁾

¹⁾ 1928 a. I poolaasta keskmine.

Ülalantud tabelis on rahapalk ja naturaaltasude väärtus rahas arvestatud koos. Marga kursi mõju kõrvaldamiseks on palk antud kogu aja kohta kroonides.

Neist andmeist näeme, et nimeliselt põllutööliste palgad järjekindlalt on tõusnud, väljaarvatud 1924. a., mil võib märkida vähest palkade langust. Nii, aastatööliste meeste palk on tõusnud 42,6 kr. pealt kuus (1923. a.) 47,4 kr. peale (1928. a.), mis annab tõusu üle 10%. Samal ajal on tõusnud meeste suvitööliste kuupalk 51,2 kr. pealt 54,9 kr. peale ehk 7%, päevatööliste päevapalk 2,54 kr. pealt 2,72 kr. peale ehk 7%. Veel enam on tõusnud naispõllutööliste palgad. Nii, aastatöölisil 16%, suvitöölisil 14% ja päevatöölisil 12%. Siin on huvitav ära märkida, et pike- ja maaljalise töölepinguga tööliste palka tõus on tunduvalt suurem kui lühiajalise töölepinguga töölisil.

Aastad tagasi, mil naturaaltasude osa palga üldsummas oli põllutöölisil suurem kui praegu, töölised kaotasid rohkem omast palgast, sest peremehed hindasid naturaaltasude kõrgemalt kui oli nende tegelik väärtus, nagu teadjal poolt teatakse seletada.

Viimasel ajal palgaks nõutakse meel- samini raha. Järk-järgult väheneb naturaaltasude osa ja seega tõuseb palga kogusumma. Kuna naturaaltasude osa seda suurem on, mida pikem on tööleping, siis on loomulik, et palga tõus avaldub otse proportsionaalselt töölepingu pikkusele.

Võrreldes põllutööliste palkade ja elumaksumuse (elukaaliduse) liikumist, näeme, et nad käivad enam-vähem käsi käes roobasjoones. Ehkki Tallinna kohta arvatud elumaksumuse indeks, mida põllutööliste reaalkalkade arvutamiseks oleme kasutanud, peamiselt Tallinna turu tingimusi — hindade liikumist — iseloomustab, võib seda teatud määral kasutada ülemaalisiks võrdluseks, sest üldjoonis ligikaudse täpsusega ta näitab üldise elumaksumuse liikumise suuna.

Ühes elumaksumuse langusega 1924. a. langesid ka põllutööliste palgad. Järgneval kolmel aastal — 1925.—27. — tõusis elumaksumus 5—7% võrra, 2—5% võrra enam tõusid samal ajal ka palgad. 1928. a. elumaksumuse tõus

(eelmise aastaga võrreldes 6,7% võrra) jõudis palkade tõusust ette, mille tagajärjeks oli põllutööliste palga ostujõu langus 1928. a. ligidaselt 1923. a. tasapinnale.

Ülalantud arvulisest andmeist näeme samuti, et suvisesooni ja päevatööliste palgad on palju kõrgemad kui aastatööliste omad. 1928. a., näiteks, meessuviliste palk oli 16%, meespäeviliste palk 43%, naissuviliste palk 20% ja naispäeviliste palk 52% võrra kõrgem kui aastatööliste palgad. Need palkade vahekorrad on osalt tingitud töötoodangu vahekorradest, osalt suvisesooni töölise tööolu riisikost. Suvisesooni töölised — suvilised ja päevalised — on põllutöölise palgalistena tegevad intensiivsema töö perioodil. Suviliste töölepingud sõlmitakse tavaliselt umbes 6 kuu peale — 1. maist 1. novembrini. Päevilisi aga kasutatakse enamjaolt kõige kibedamal tööajal — külvi-, heinatöö- ja viljalõikuse ajal. Loomulikult nende töötoodang on suhteliselt kõrgem, peale selle ka tööpäev on neil pikem kui aastatöölisil. Eriti õigustatud on kõrgem päeviliste palk, kuna neil töösaamine väga juluslik ja töötalu tõttu tööpäevi kaduma läheb isegi suvikul.

Kuid hooajatöölise palganorm, ütleme kuupalga suurus, ei ole veel täielik alus põllutöölise äraelamise võimaluste hinnanguks. Et ligikaudseltki hinnata suvisesoonil töötava põllutöölise ülalpidamise võimalusi, on vaja kindlaks teha tema aastane sissetulek. Kindel sissetulek on suvilisel tööpalga näol ainult poolaasta jooksul.

Praegusel kehvajal majanduslikul ajajärgul püütakse ka põllumajanduse võimalikult kokkuhoidlikult läbiajada. Kulusi tööjõu palkamiseks püütakse teha ratsionaalselt, — mitte üle tegeliku tarviduse. Ka põllumajapidamises on läbilõõnud kapitalistliku majapidamise joon. Võimalikult vähe kulutada ja võimalikult suurendada töötoodangut, ühe sõnaga vähendada produktiooni kulusid miinimumini, et olla võistlusvõimeline maailmaturul! Teatakse tõendada, et mõningais talumajapidamises ei peeta üle 1 ehk paari aastatöölise, suvel peetakse aga 4—5 suvilist, mil põllumajanduse tööjõu järele on kõige suurem vajadus.

Siviliste koosseisu kohta on ligikaudselt teada, et osa neist on linnaelanikud, kes suvöks otsivad tööd maalt, talveks aga asuvad oma alalisse asukohta — linna. Osa sivilisist on maaelanikud taludest, kus oma tööjõud mahutamist ei leia. Sarnasel korral tööjõu väljaspoole mahutamine — müümine — on möödapääsemata. See liik arvatavasti elatab ennast talvel suvisest teenistusest, ilma et kõrvalteenistus talvekuil oleks hädavajalik.

Muidugi puhtproletaarline element, varanduseta, suviti maal põllumajanduses tegevad linnaelanikud, eriti need, kellel peale eneste ülalpidada on perekond, peavad ka talvel hankima enesele teenistust, sest kindel on, et suvisest teenistusest äraelamiseks ei jätku. Toodud andmete kohaselt siviliste suvine teenistus oli 1928. a. meestel 346 kr., naistel 253 krooni. Me ei eksi vist palju, kui oletame, et talvekuil nemad saavad juhuslikel töödel teha veel 70 tööpäeva. Arvestades neid paremal juhul meestel à 2.00 kr. ja naistel à 1.50 kr., saame ligikaudse siviliste aastase sissetuleku meestel 486 kr. ja naistel 358 kr. Samal ajal oli aastatööliste palk põllumajanduses meestel keskmiselt 569 kr., naistel 414 kr. Aastatööliste majanduslik seisukord on nähtavasti märksa parem kui suvisesooniliste oma. Antud kalkulatsiooni kohaselt aastane sissetulek on aastatöölisel umbes 15% võrra kõrgem kui sivilistel.

Veel juhuslikumad kui sivilisil on sissetulekud päevilisel. Ka suvikuil on nende teenistus väga juhuslik. Paljudel neist on, võib olla kitsais piires, oma aia- ehk põllumajapidamine, kus on võimalik mahutada osa tööaega ja saavutada ülalpidamiseks teatud ainelisi sissetulekuid. Tüübilistena kuuluvad siia popsid, alevielanikud, väike talukoha pidajad jne. Pole mingisugust alust, millele rajada oleks võinud nende sissetuleku kas või ligikaudsedki hinnanguid. Andmete puudusel peame selle küsimuse lahtiseks jätma.

Käsiteldava küsimuse valdkonnas on huvitavaim selgitada, kummal on eluvõimalused lahendamad, kas põllu- või tööstustöölisel. Meie ei võta arvesse, et tööstustööline on ametoskuse seisukohalt kõrgemal astmel, kui põllutöö-

line. Samuti jätame arvestamata tööliste perekonnakoormatuse, mis tegelikult põllu- ja tööstustöölisel arvatavasti erinev on. Seepärast seame küsimuse üles nii: üldiselt võttes, kumma valiks tööpalga suuruse seisukohalt enesele tegevusalaks tööline, kas põllu- või tööstustöö. Selle juures oletame, et töösikuse seisukohalt töölisel on valiku võimalus, tähendab, ta oskab teha põlluööd, samuti tunneb tööd mõnel tööstusalal. Võrdleme ainult põllutöölise aastapalgalise palka tööstustöölise omaga, kuna siviliste teenistuse vahetõlise omaga põllumajanduses eelöeldu kohaselt juba teada on.

Tööstustöölise aastast sissetulekust tööpalgast pole täpseid andmeid. Aga olemasolevail andmeil võime seda kaunis ligidaselt kindlaks teha. Võrdluseks kasutame põllu- ja tööstustöölise kohta meeste ja naiste teenistuse keskmisi.

Tööstustöölise keskmine päevateenistus (keskmine meeste ja naiste teenistusest) oli 1928. a. I poolaastal 2.54 kr. Vastavaist andmeist selgub, et osa tööajast läheb töölisil kaotsi. Tööliste tööõnnetuste vastu kindlustusühisuste andmeil tööõnnetuste läbi läheb töölisil aastas kaduma keskmiselt ühe kindlustatu tööliste kohta 2,2 tööpäeva. Haigekassade andmeil läheb ühe kasaliikme kohta haigekassades registreeritud haiguste tõttu kaotsi keskmiselt 7,5 päeva aastas. Aga paljud haigekassad ei anna abi esimesest haiguspäevast peale. Selle tõttu lühiajalised haigused ja nende läbi kaotsiläinud tööpäevad jäävad täiesti arvestamata. Oletame, et neid on umbes 3 päeva tööliste kohta aastas. Peale selle langevad tööpäevade arvust välja juhuslikkudel põhjustel mõned tööpäevad — n. n. „sinised esmaspäevad“ jne. Hindame neid umbes 5 päeva peale aastas.

Tööliste koosseis on voolav. Keskmiselt iga tööline vahetab kord aastas oma töökoha. Oletame, et uue töökoha otsimine kestab keskmiselt 6 päeva. Arvates maha ka puhke- ja pühapäevad, jääks tööstustöölisel järele aastas ümmarguselt 275 tööpäeva. Sellele kaunis ligidane on ka tööõnnetuste vastu kindlustusseaduses aasta

kohta ettenähtud tööpäevade arv. Muidugi iga tööline ei haigestu, ei vaheta töökohta iga aasta, ega põe tööõnnetuste tagajärjel. Kuid üldiselt küsimust käsitledes, peab ülnimetatud tööaja kaotuse võimalusega arvestama.

Nimetatud tööaja ja teenistuse andmete kohaselt on tööstustöölise aastane teenistus ümmarguselt 700 kr. Siia juurde peame arvama veel ettevõtjate maksud, mis lähevad tööliste sotsiaalkindlustuse kulude katteks — maksud haigekassadele ja tööõnnetuste vastu kindlustusühisusile. Neid on umbes 38 kr. aastas tööliste kohta. Seega on tööstustöölise aastane sissetulek ühes tema heaks maksetavate sotsiaalkindlustuse maksudega umbes 740 krooni.

Aastatöölise keskmine palk põllumajanduses oli 1928. a. meestel ümmarguselt 569 kr. ja naistel 414 kr. ehk üldiselt 506 kr. (keskmine meeste ja naiste palgast võrdkaaluga meeste kohta 59,8, naiste kohta 40,2).

Siit näeme, et tööstustöölise tegelik teenistus on ümmarguselt 45% võrra kõrgem kui põllutöölise palk. Võttes põllutöölise (aastapalgaliste) palgaks 1928. a. andmete järgi meestel 569 kr. ja naistel 414 kr., tööstustöölisel aga vastavalt 870 kr. ja 520 kr., näeme, et palga diferents põllu- ja tööstustöölisel meestel on palju suurem kui naistel. Nii, tööstuses on meeste teenistus üle 50%, naiste teenistus aga ainult 25% võrra kõrgem kui põllutöölisel. Seda võib seletada nähtavasti sellega, et ehkki meil tööstuses palgad madalad on, aga töö saab siiski proportsionaalselt tööskusele tasutud. Naiste töö on tööstuses madalalt tasutud (võrreldes naispõllutöölisega), sest umbes pool tööstuses tegevaist naisist on tegevad madala teenistusega tekstiiltööstuses.

Võttes arvesse, et elutarbeid — korter, küte, toiduained üksikmüügil turul ehk kaupluses koguni järeelmaksu peale — linnatöölisel kallima hinnaga tuleb muretseda kui seda vahest maal saab muretseda, võib küll naistööstustöölise kohta kindlasti öelda, et nende majanduslik olukord pigemini viletsam on kui naispõllutöölisel. Raskem on otsustada küsimust meestöölise suhtes, sest teenistuse vahe tööstustöölise kasuks on 300 krooni aastas. Siin peab

esiti otsustama, mil määral ja missuguste kulude arvel ülalpidamise kulud töölisel linnas suuremad on kui maal, sest tööstus on enamjaolt koondatud linnadesse. Võib arvata, et tööstustöölisel on korteri- ja küttekulusid umbes 100—120 kr. võrra aastas rohkem kui põllutöölisel. Peale selle tuleb tööstustöölisel kanda rohkem puhastus- ja reiskulusid, arvatavasti veidi kõrgemate hindadega kui maal, muretseda riieid ja mõningaid toiduaineid, nagu piim, kartulad jne. Arvestades tööstustöölise kulusid neil aladel kõrgemalt kui põllutöölisel, samuti ümmarguselt 100 kr. võrra aastas, ei jää palkade vahekorras tööstustöölise kasuks vast enam kui 100 kr. aastas. Kuid teisest küljest on põllutöölisel elu ja ülalpidamise korraldamise suhtes omad paremused. Esiteks — tervishoiu ja tööõnnetuste suhtes on põllutöölise tööttingimused kahtlemata paremad kui tööstustöölisel. Teiseks — põllutöölise perekonnal on maal kahtlemata paremad kõrvalsissetuleku hankimise võimalused kui tööstustöölisel, nagu seakasvatamise, piimalehma pidamise võimalused jne. Muidugi mõista, pole neid võimalusi kõigil põllutöölisel, aga linnas asuval tööstustöölisel on need võimalused veel enam piiratud.

Üldiselt võib vahest suurema eksitusega öelda, et aastapalgaliste meespõllutöölise palgatingimused — sellest tingitud majanduslik seisukord — on ligikaudselt samasugune kui üldiselt meestööstustöölisel. Nähtavasti viletsamad on teenistusvõimalused põllutöölise hooajal põllumajanduses tegevail suvipalgalisil ja päevapalgalisil, kuna neil talvekuudel teenistus töötajatu tõttu juhuslik, seega piiratud on.

Niisugune on pilt, kui võrrelda põllutöölise keskmist palka tööstustöölise keskmise tegeliku teenistusega. Peab tähendama, et palgad põllutöölisel pole nii mitmekesised kui tööstustöölisel. Tööstustöölise teenistus on tähtsai määral tingitud tema ametioskusest. Kõrge kutseoskusega tööstustöölise võib teenida tunduvalt rohkem kui tööstuses tegev lihttööline. Nii, näiteks, tisler ja puusepp teenib umbes 50%, trükiladuja 85%, müüri-sepp 60%, metallivalaja 50% rohkem kui lihttööline jne. Tööstustöölise 1927. a.

palgaandmete järgi ümmarguselt 35% meestöölisist teenisid ainult kuni 2 kr. päevas, 33,9% teenisid 2—3 kr. ja 31,5% teenisid päevas üle 3 kr. Niisugust vahet ei ole põllutöölise palkades. Põllutöölise palk on tingitud peamiselt töölise tema füüsilisest tublidusest ja vanusest. Need tegurid ei anna aga nii suurt palga vahet kui seda tööstustöölisel tingib kutseoskus.

Näib muuseas tõendada võivat, et osa tööstustöölise majanduslik olukord madala teenistuse tõttu on viletsam kui põllutöölisel. Sii kuulub, näiteks, suur hulk — umbes 50% lihttöölisi, paberitöölisi, isegi osa õppinud tekstiil- ja veel muid oskustöölisi.

Palgatingimuste vaatlusel ei saa aga puudutamata jätta tööpäeva pikkuse küsimust. On teada, et tööstustöölise tööpäev on keskmiselt 8,5 tundi pikk. Suurtööstuses oli 1928. a. I poolaastal tööpäeva pikkus meestel 8,62, naistel 8,13 tundi.

Põllutöölise tööpäeva pikkuse kohta täpseid andmeid pole. Seadusandliku delegatsiooni poolt 13. IX. 1919 vastuvõetud põllutöölise tööaja ja pal-

gaolude korraldamise seadus näeb põllutöölise kohta ette 2250 normaaltöötundi aastas, s. o. 8 tundi päevas. Aga teatakse tõendada, et sellest normist ei peeta kinni. Asjatundjate arvamise järgi põllutöölise tööpäev on samuti kui tööstustööliselgi keskmiselt aastas umbes 8,5 tundi pikk.

Lõppkokkuvõtteks võiks põllu- ja tööstustöölise tööaja- ja palgatingimuste vahekorra kohta öelda, et põllutöölise tööaeg on suvikuil küll pikem kui tööstustöölisel, aga kogusummas aastas nende tööaeg on peaaegu võrdne.

Pidades silmas, et elumaksumus linnas kõrgem on kui maal, on naispõllutöölise majanduslik olukord nähtavasti lahedam kui naistööstustöölisel.

Majanduslikult soodsamas seisukorras kui meespõllutöölised, on kõrge kutseoskusega meestööstustöölised. Aga teisest küljest, majanduslikult viletsamas seisukorras kui meespõllutöölised, on suur osa tööstuses tegevaid meeslihttöölisi, isegi osa oskustöölisi.

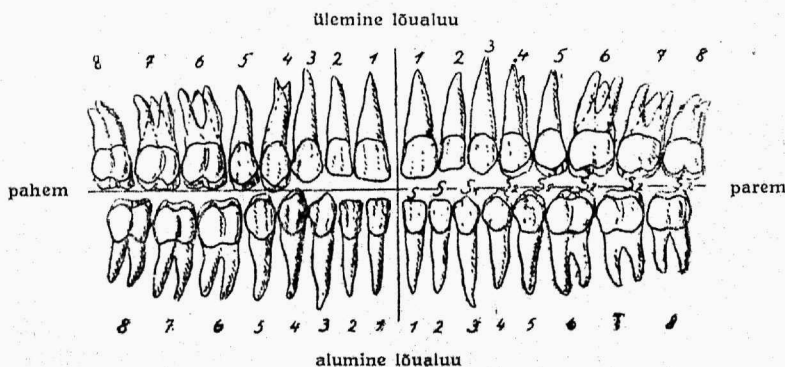
Meie hambad.

Karl Hübneri järgi.

Avades suu, näeme oma hambaid seisvat kahes reas, üks rida ülemises ja teine alumises lõualuus. Lugeses täiskasvanu hambaid, saame neid 32. Paljudel noortel on neid vähem, sest puuduvad esialgu tarkuse-hambad.

Meie ei näe tervet hammast, vaid ainult üht osa temast, ainult hamba-krooni. See osa hambast, mida meie ei näe, nimetakse hambajuu-

reks. Kui vaadelda väljatõmmatud hammast, siis näeme sellel kohal, kus kroon ja juur ühinevad, ringitaolist kõvat vööt — see on hambakael. Hambajuur asub lõualuus leiduvas tühemes. Juurt ümbritseb hambaliha.

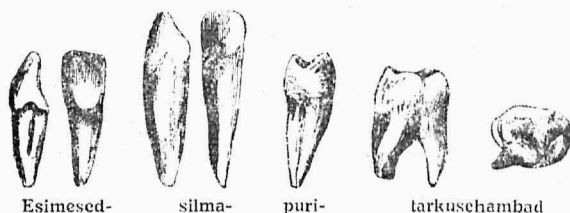

Hamba läbilõige

- a) hamba närv või säsi
- bb) hamba'uu
- cc) hambavars
- dd) tsement

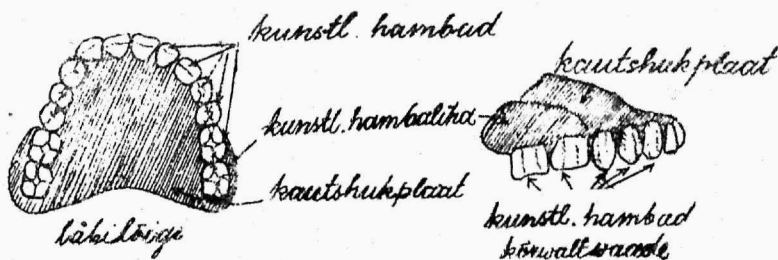
Hambakaela küljes on nahk n. n. juurenahk kinnikasvanud, see hoiabki hamba tugevasti kinni hambalihas ja lõualuus.

Kui lõikame hamba pikuti lõhki, siis näeme tema sees midagi punase niiditaolist. See on hamba säsi, mis meile valmistabki toda „mõnusat“ tunnet, mida hüüame hambavaluks. Närvi ümbriseb hambaluu. Oõnsus, milles närv peidus, on närvikanal. Hambaluu ei ole küllalt tugev toitude ja hapete mõjule,

sellepärast on see osa hambast, mis ulatub suhu (hambakroon) veel iseäraliselt kaitstud n. n. hambavaabaga ja tsemendiga.

Kummagi lõualuu keskel on 4 lõikhammast, sest nad omavad noatera taolise otsa, mis suhu juhitud toidu küljest lõikab osa ära. Lõikhammade kõrval on kummalgi pool üks kihv (silmahammast). Neist edasi on purihambad, mille ülesandeks on lõikhammade lõigatud toitu peeneks närida.

Kõige tagumised hambad on tarkusehambad, sest nad tulevad alles vanemas eas (14–30 aasta vahel), kui inimest peetakse juba targaks. Tarkusehammade nimetus aga ei sobiks sugugi neile, kuna tarkusehambad puuduvad just rohkem edenenuid inimestel.

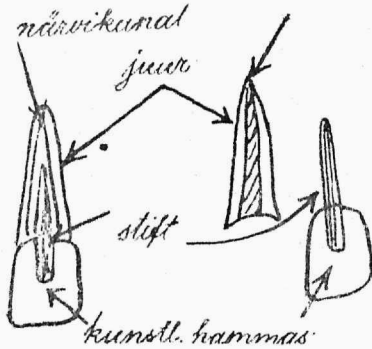
Hammaste korrashoiuks on vajalik neid puhastada. Selleks tarvitakse hambaharja. Hambaid peab puhastama tingimata õhtul enne magamaheitmist ja hommikul enne esimest sööki. Veelgi sagedam harjamine ja loputamine ei tee kahju.

Millest tulevad hambavalud? Selle põhjus on see, et inimesed ei puhasta omi hambaid. Toidujäätised jäävad hammaste vahele püsima ja hakkavad seal hapnema ja mädanema. Need halvaks läinud toiduosakesed lõhuvad ja hävitavad pikkamisi hambavaapa ja hambaluud ja kui siis lagunemine edasi kestab, algavad hambavalud. Nii peakuu leiata hambal mustpruuni kolikese, mis näitab, et teie hammas on haige, minge otsekohe hambaarsti juure ja laske hammas plombeerida, see ei tee nüüd veel valu. Kui aga jätate arsti juure minemata („ah, see on ju ko'edasti valus“, öeldakse harielikult), siis läheb haige koht järjest suuremaks ja sügavamaks ja ühel heal päeval ongi käes see tõeline jõe hambavalu. Kui siis enam ei aita, ei kummeltee, ei närimistubak, ei viin, ei kuum kompress, loputamine ega jumal teab, mis kõik veel, siis viimaks minnakse ometi arsti juure ja tehakse uus rumalus: lastakse hammas välja tõmmata. Mõnikord ei jää tööpoolest muud pääseteed, kuid suuremalt osalt võib hammast siiski veel parandada. Peame silmaspidama seda, et väljatõmbamise lõbu võime enesele lubada ainult 32 korda, siis on meie suu ka täiesti lage. Kõrges vanaduses hambad kukuvad niikuinii välja, sest keha ei jõua neid

enam toita, miks ruttame siis oma lohakusega vanadusele ette. Oleksime läinud varakult arsti juure, oleks nii mõnigi uneta öö olemataks jäänud, hammas oleks veelgi suus ja kulu kahvähem.

Nagu igasse veenõusse pikapeale kogub kivi, nii kogub ka hammastele kivi. Seda kollakaspruuni kivi peame aegajalt hambaarstil kõrvaldada laskema, vastasel korral ta surub hambaliha kõrvale ja juur jääb kuni $\frac{3}{4}$ võrra paljaks. Seda näeme sageli suurte suitsetajate juures, sest suitsetamine eden-

dab ja kiirustab kivi kogumist. Kui juur jääb paljaks, siis võib hammas kergesti mõne järsu, äpardanud hammustuse korral murduda. Samuti varjab kivi plombeerimist nõudvaid haiged kohti. Laidalt on levinud arvamine, et kivi kõrvaldamine on hambale kahjulik. See pole tõsi. Haiged kohad olid enne juba olemas, kivi eemaldamisega tulid nad alles nähtavale. Ise hambaid kivist puhastada ei saa, sest kivi tungib hambaliha alla ja neid kõige

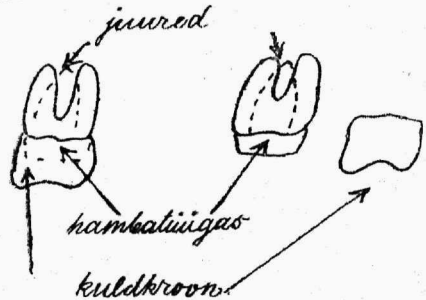
hüdaotlikumaid kohti ei saa ise kuidagi puhastada. Hambakivi kõrvaldamisega hoiame ära nii mõnegi hamba haiguse. Kord kuni kaks aastas peame omi hambaid asjatundjal läbivaadata laskma, et vigastatud kohti võimalik oleks kolle plombeerida. Ise neid leida on võimata, sest peeglis ei näe meie hammaste tagumist külge ja mõnedki vigased kohad on just seal jälle sügaval hammaste vahel. Samuti ei nõua hammaste järelvaatus iseäralist kulu, sest suurem osa haigekassasid on võtnud ka selle kulu oma kanda. Väikest auku plombeeritakse valutata ja kergelt ja hammas püsib siis veel aastakümneid. Kui aga on lastud juba pool hammas ära mädaneda, siis on ka arstiline raskem ja valusam, sageli päris võimata.

Paljudel inimestel on kõrge vanaduseni terved ja toredad hambad, paljudel aga juba noores eas väga halvad ja neistki väljatõmmatud õige mitu. Hammaste iga on sellejärele, milline nende ehitus ja milline üldine inimese tervis, ka pärandus mängib tähtsat osa. Kui meil puudub palju hambaid, siis kannatab selle all närimine. Toit jääb tarviliselt peeneks närimata ja see omakorda väsitab ja raskendab kõhu-tegevust ja paneb aluse edaspidistele

kõhuhaigustele. Seda häda peame kaotama sellega, et laseme puuduvate hammaste asemele panna kunstlikud hambad. Kunstlikud hambad pannakse kautshukplaadi külge. Kautshuk on kõvaks muudetud lõunamaa taime, kautshukipuu mahl. Kunstlikke hambaid tehti vanasti elevantilust. Nende halb külge oli aga see, et nad olid liiga heledad ja valged ja paistsid vanade pruunikate suitsu-mehe hammaste hulgast teravasti silma. Nüüd tehakse hambaid portselanist, millele saab anda igasugust värvitooni ja vormi. Kunstlik hammas kujutab enesest ainult hambakrooni, juur puudub, sest teda ei saa suus kulgile mahutada.

Agas et hammast siiski vaja kuidagi suhu kinnitada, selleks tehaksegi kautshukplaadid, mis suulaega külge end kinni imevad. Kui on veel loomulikke hambaid, siis pannakse nende hammaste külge väikesed klambrid, mis plaati aitavad veelgi tugevamini kinnitada. Kellel rahapung paks, need kasutavad kautshuki asemel kuldplaati.

Kui hambal on ära murdunud ainult keroon ja juur on veel terve, siis kinnitatakse kunstlik hammas stiftiga juure sisse, närvikanalisse. Sarnaselt kinnitatud hambaid nimetakse stifthammasteks.

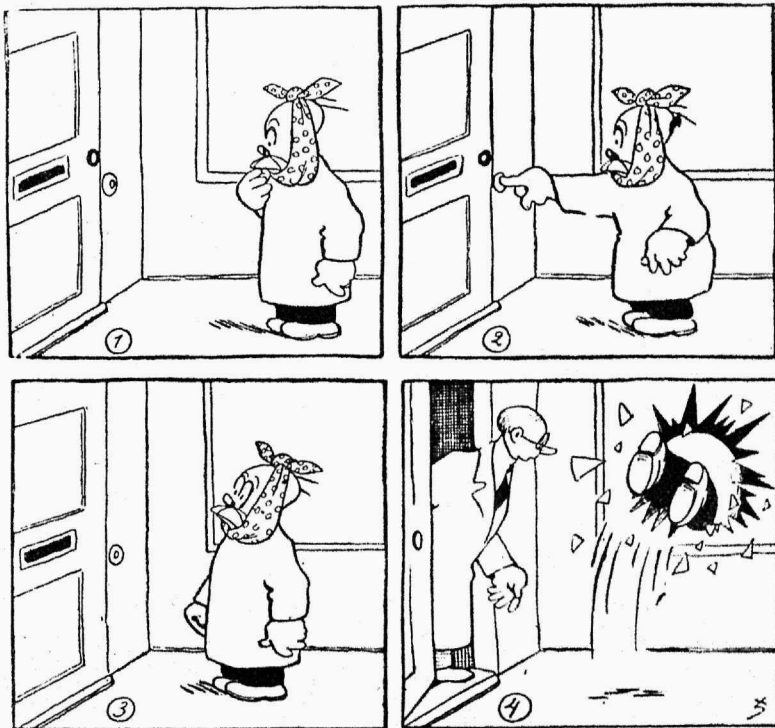

Kui mõni purihammastest on niivõrd haige, et teda enam plombeerida ei saa, siis on võimalik teda kaitsta kuld-mantliga. Õhukene kullakiht pannakse talle peale ja hammas kestab siis jälle kümneid aastaid. Sarnast kuld-mantlit nimetakse kuld-krooniks. Stifthammast ja kuld-krooni ei saa ära võtta ja tagasi panna, nagu kautshukplaati, neid kinnitatakse tsemendiga, muidugi mitte harilikku ehitustsemendiga, vaid iseäraliku hambatsemendiga. Kui on

veel loomulikke hambaid olemas, siis võib liikuvakautshukiplaadi asemel tarvitada kinnitatud hammasterida, n. n. silda. Loomulikud hambad kaetakse kuldkroonidega ja tühjadesse vahe-
desse asetatakse portselaanhambad. Neid kaitses tagantpoolt kuldmantel,

mis kõvasti kinnijoodetud kuldkroonide külge.

Muidugi on parem, kui meie omi hambaid korras peame, siis pole meil tarvis kunstlikke hambaid osta, sest asaine pole ikkagi seda väärt, mida ta asetama peab.

Adamson hambaarsti juures

Dr. Eysler ja Ko. kirjastusel ilmunud kogust „Adamson-album“ I.

Mõningaid märkusi influentsa ehk gripi kohta.

Dr. H. J. — Tartu.

Influentsa ehk gripp on haigus, mille haigusekäik kannab teravat iseloomu, on kergesti edasiantav ühelt inimeselt teisele, seega külgehakkav; kümnete aastate vältel ilmub ta kord tähelepapanematult inimkonda, ilma et ohvreid surnutena omale üldse nõuaks (ehk seda tuleb harva ette), teinekord levineb aga oma liigsuure külgehakkavuse ning mürgisuse tõttu inimeste keskel väga, väga laiali ning surevad mitte tuhanded üksinda, vaid miljonidki (1918. a. suri Indias, kus üldse ligi 250 miljoni elanikku, 5 miljoni grippi)! Milliga seda seletada, sellele otsekohe vastata on siinkohal väga raske. Sel-

gituseks olgu allpool toodud mõned täiendavad read.

Juba vanaaja arstidele ei võinud tundmata olla gripp ehk influentsa kui väga külgehakkav haigus. Esimest rohkem tähelepanu äratavat gripitaudi kirjeldust leiame XIV aastasajast, kus 1387. aastal pea kogu rahvas haigeks jäi ning surevus väga suur oli. Järgmised gripitaudi epideemjad olid XV ja XVI aastasaja algul ja viimase aastasaja keskpaigas (1857. a.), mis kogu tooaegist Euroopat oma võimusesse võtsid. 1580. a. taud levines Euroopas, Aasias, Ameerikas ja Aafrikas (võrdl. Tartu ülikooli prof. Dr. K. Schloss-

manni huvitav töö „Gripp ehk Influenta, Tartus 1927. a.; Eesti Tervishoiu Muuseumi väljaanne nr. 13). Selle taudi ajal kannatas eriti Hispaania pealinn Madrid, mis sajatuhandeid ohvrid nõudis. 1732. aastal alganud pärast pikemat vaheaega, kus väiksemaid haigeksjäämisi ettetulnud, uuesti raskem gripitaud, mis Poolamaalt alguse sai, sealt kogu Euroopasse laiali valgus, sealt edasi Ameerika ja mujale edasi kanti; sellest ajast peale hakatigi haigust influentsaks nimetama (inglise arst Huxhami ettepanekul), hiljem sai talle ka teine nimi — gripp — antud. Sarnaseid pandeemiaid, nagu neid niisugustel kordadel nimetada võib, on hilisemal ajal ette tulnud, nii XVIII, XIX kui ka praegusel XX aastasajal. Eriti raske oli gripitaud 1781. aastal, mis kogu maailma oma alla võttis. 1830. aastal alanud gripitaud, mis 1833. aastani kestnud, sai alguse Aasias ning Austraalias, sealt mujale valgudes.

1889.—1890. aastate gripitaudi ajal hakati eriti energiliselt gripitekitajat otsima. 1892. aastal leidiski Pfeiffer gripihaigete juures ühe senini tuntud haigustekitaja kepikese-batsilluse, mida ta influentsa-batsilliks nimetas. Seda Pfeifferi poolt ülesleitud batsilli peetakse tihti gripi tekitajaks, ehk küll viimasel ajal on tekkinud kahtlus, kas tema just selleks otsitavaks on osutunud. Asi seisab selles, et seal, kus näiteks 1918. a. gripitaudi ajal (mida meie Eestis veel hästi mäletame) peaaegu iga gripihaige rögest, kurgulimast ning verest meil Eestis leiti Pfeifferi poolt nimetatud gripi-batsille, leiti Prantsusmaal neid samal ajal üksi gripitaudi alguses, hiljem 1918. a. taudi lõpupoole leiti gripihaigete juures ümargusi haigustekitajaid (pneumokokke) ehk jälle helmikhaigustekitajaid (streptokokke).

Gripp ehk influentsa on seega veel bakterioloogiliselt selgitamata haigus, ta tekitaja on vist veel nii väikene, et ka kõige peenem mikroskoop (suurendamisklaas) ei suuda teda kindlaks teha, ülesleida. Üks on aga selge, et teda rögas, kurgulimas ja veres gripihaigetel leidub ning seda teame meie ta'st lõpulikult. Kui gripihaige röga ehk verd veega segades laseme läbi portselani küünla, kelle seinad nagu teada

äärmiselt tillukesed, siis selgub et seal kus teised haigused nendest läbi ei saa tungida (portselanist kurna peale jäävad), lähevad gripitekitajad temast läbi ja läbikurnatud gripihaige röga ehk veri osutuvad siin haiguseidusi eneses kandvateks. Seda saab kindlaks teha järgmiselt: võtame ja pritsime nüüd seda verd katseloomale ehk inimesele ning see loom jääb seejärel kohe gripihaigeks.

Edasi peab tähendama, et see niimitmeti veel selgitamata gripitaudi tekitaja peab mürgiliselt just mõjuvamana esinema haiguse ilmsikstuleku esipäivil: esimestel haiguspäevadel on gripihaige eriti kardetav külgehakkavuse mõttes.

Gripp võib avalduda ka soolte rikete jne. näol. Eriti kardetav on gripp vanadele, siis südamehaigetele ja kopsutiisikuse all kannatajatele. Aprad ning lubjastunud veresooned, nõrgad kopsud võivad kergesti saatuslisteks saada. Hingamisteid armastab gripp kõige enam, seega on nõnda nimetatud katarraalne gripp (köha, nohu ja muud nähud) siin kõige tihedamini ettetulevam.

Kui me võtame noore looma, hakkame teda näljutama, viima külmast kohast sooja ja ümberpöörduvalt, ei lase tal korralikult magada jne., siis jääb ta nõrgaks. Kui me noort looma hakkame eriliste toitudega söötma, nuumama, anname tal kõige soodsamaid tingimusi kasvuks, tugevaks saamiseks — päikest, õhku ja vett, siis muutub ta suureks, jõuliseks ja tugevaks.

Nii ka bakteriate, haigustekitajatega. Igal haigustekitajal on omad eriomadused, armastab erilisi elundisi inimeses, kus ta pesitsema hakkab, erilisi väliseid olusid, sooja ehk külma. Gripp ehk influentsa haigus ja ühes sellega tema tekitaja võib saada kord tühiseks haiguseks (naerdakse ju mõni aasta tühja influentsa üle), teine kord võib ta aga äärmiselt kardetavaks saada. Esimesel korral ütleksime — gripp on „näljane“, tal on selle tõttu vähe mürgisust, välised olud, ilma s t i k (mis siin väga tähtis), ei lase tal hoogu võtta taudina mõllama hakkamiseks; teisel korral, kus gripp ehk influentsa miljonisi surmama hakkab, ütleme gripp on „täisnuumatu“.

ta on saanud äärmiselt tugevaks, nagu kuulud ilmameister-jõumees, väga mürgiliseks, vihaseks, kes kõiki ettetulevaid halastamatult voodi viskab, pikali paiskab ja surmab.

Grippi ehk influentsat iseloomustab tema salalikkus ja äkiline algus, ta läheneb sealjuures tasa, tähelepanematult oma „koolnu sõrmi“ nagu krampilikult väljasirutades ning inimest kord kätte saades, siis halastamatult teda maha murrab. Välistest oludest oleks märkida: äkilised soojuse ja külma muutused ilmastikus on tõvele just kõige sobivamad. Nii näituseks langes hiljuti veebr. algul sel aastal Tartus külm — 3° pealt — 18° peale (nagu kohalik ajaleht ütles: külm liikus rongi kiirusega); sarnane ilmastiku tujude mäng on gripile just kõige soodsamaks pinnaks. Gripp armastab ilmastiku tujusid, olles tujukas olles iseme'e'ne: ta tekitab mitmel ajal ja mitmes maailma jaos, kus vastavad looduslised ilmastiku „tujud“ talle selleks põhjust

annavad, seetõttu nimetatakse teda mõnikord õige mitmeti kord Hispaania, Itaalia ja teiste maade nimedega ka. Kuidas gripist end hoida tuleks, kuidas gripi vastu tuleb võidelda sellest kirjutatud on mujalgi, sellest rääkida siin viiks meid liiga kaugele. (V. „Töö ja Tervis“ nr. 2 — 1927. a. ilmud — „Influentsa (gripp)“).

Tähtis on enne arsti kutsumist kraadida palavikku. Kui gripp kardetavaks muutub, siis teatatakse sellest avalikult (Tervishoiu peavalitsuse poolt, Arstide seltside poolt jne.); sarnasel korral võivad grippi saata kopsupõletik, kopsutursed, keskkõrva ja ajukestade põletikud jne., millistest kõrvalhaigustest enamjagu lõpeb surmaga; arstibist siin mööda minna, osutuks saatustlikuks.

Senini ei ole gripp ehk influentsa meil nii kardetavat ilmet võtnud, selle tõttu tahame loota, et ta meid peagi rahule jätab, mis mujalpool juba sündinudki.

Kinnitusameti otsusi.

3. jaoskonna tööinspektori ringkonna Kinnitusameti koosolekult 2. veebruaril 1929. a.

Narva Üleüldise Haigekassa juhtimise ajutiselt Rakvere Ühise Haigekassa juhatuse valdamisele.

Kinnitusameti koosolekul 4. jaanuaril 1929. a. otsustati Narva Üldise Haigekassa tagandatud juhatuse asemele kutsutud uuele haigekassa juhatusele kohuseks teha Kinnitusameti otsus 15. detsembrist 1928. a. täies ulatuses hiljemalt 1. veebruariks 1929. a. ellu viia.

Määratud tähtaja möödumisel esineb tööinspektor aruandega asja kohta.

Aruandja ettekanne asja kohta:

A. Silmaspidades, et Kinnitusameti otsuse järele pidi Narva Üldise Haigekassa juhatus kõik Kinnitusameti otsused, mis tehtud haigekassa suhtes, täide viima hiljemalt 1. veebruariks 1929. a., asusiu selgitama samal päeval, mis on uus haigekassa juhatus selles asjas suutnud täide viia, sest haigekassa juhatus ise ei ole oma sammudest midagi Kinnitusametile teatanud, mis ta aga kohustatud oli tegema. 1) Nagu aktist 10. I. 1929. a. näha, millega andis vana juhatus uuele juhatusale haigekassa juhtimise üle, avaldab uus juhatus täit usaldust endistele haigekassa juhatuse liikmetele ja haigekassa teenijatele. Selle avaldusega näitab uus haigekassa juhatus, et ta täitsa pooldab endise haigekassa juhatuse ja teenijate teguviisi ja sellepärast vaevalt võib loota, et juhatus saab Kinnitusameti otsusi täies ulatuses täide viima, veendudes nende otstarbe-

kohasest. Seda arvamist tõendavad järgmised haigekassa uue juhatuse sammud: 2) Haigekassa juhatuse protokolliga nr. 6 — 10. I. 1929. a. valitakse A. Roose haigekassa esimeheks ja abiesimeheks P. Rõbakov, mõlemad väljaspoolt Narva, mis ei ole aga haigekassa huvides, kui juhatus tahab valvata hooliga haigekassa tegevuse järele; otstarbekohane oleks olnud, et vähemalt abiesimees oleks Narvast olnud, et vähemalt abiesimees oleks Narvast olnud. Selle sammuga kriipsutati veel kord alla, et väljastpoolt Narva elutsevad juhatuse liikmed ei taha kuidagi heatahtlikult arvestada Narvas asuvate liikmetega, et haigekassa huvides asja juhtida. 3) Haigekassa juhatuse protokolliga nr. 8 — 24. I. 1929. a. otsustas juhatus sissenõuda kohtuteel haigekassa kantselei ametnikkudelt vaherahad, mis nemad on saanud ületundide eest ja söidukuludena rohkem kui riigiteenijate normid, Kinnitusameti ettepaneku täitmiseks 15. detsembrist 1928. a. ja nimelt:

Aleksander Krassilnikovilt	Kr.	49,95
Karl Waskolt	..	262,42
Albert Koppelilt	..	362,40
Ewald Keskspaikilt	..	350,80
	Kr.	1.025,57

Käesoleva otsuse viibimata täideviimine oli pandud haigekassa juriskonsultil Fr. Weiss'i peale ja missuguse otsuse täitmisest tuli juhatusele teatada. Selle otsuse tegemisega on haigekassa juhatus kas saamatuse pärast ehk teadlikult mitu viga teinud, mille tõttu nende nõudmine kohtus kindlasti saaks tagasi lüka-

tud ja nad sellega haigekassale ainelist kahju sünnitavad ja lõppude lõpuks Kinnitusameti otsused 15. XII. 1928. a. ja 4. I. 1929. a. täitmata jäävad. a) Haigekassa juhatus ei ole mitte näidanud, kuidas on need summad saadud, mida ta kavatses ametnikkudel sisse nõuda, b) ta ei ole mitte ettepannud nimetatud ametnikkudele nendelt nõuetavaid summe vabatahtlikult, ilma kohuta ära maksta, c) alles siis kui ametnikud oleks ära ütelnud wabatahtlikust tasumisest, oleks pidanud haigekassa juhatus kohtuga sissenõudmisele asuma, kuid siis juba mitte ametnikkudel, vaid neilt juhatusel liigetelt, kes on ametnikkudele rohkem välja maksnud kui see eelarves ettenähtud ja niisugusel määradel, mis harilikult ei tehta.

Haigekassa ametnikkudel peaks teada olema analoogiline juhus, kui haigekassa juhatus hakkas tagasi nõudma kohtu teel 1927. aastal endise juhatusel liikmelt Annokilt mitteotsustatud töö eest saadud tasu. Kohus jätkis aga haigekassa juhatusel nõudmise tähelepanemata põhjusel, et eelmine juhatus ja revisjonikomisjon olid Annoki arved kinnitanud. Nüüd oleks pidanud uus haigekassa juhatus vastavalt kohtu otsuse motiividele, pöörama nõudmisele endise juhatusel vastu, kuid jätkis seda kol korral tegemata. Muidugi ei ole praeguse haigekassa ametkonna huvides seda asja juhatusel meelde tuletada ja asjale õige käik anda.

4) Haigekassa juhatus ei ole seni veel korraldanud vahekorrad haigekassa ametnikkudega vastavalt Kinnitusameti ettepanekule 4. I. 1929. a., vaid ümberpöördult, veel suuremat segadust sünnitanud haigekassa ametkonnas: haigekassa juhatus muudab ametnikkude teenistuse vahekorrad iga kord uuesti igal omal koosolekul ja mõnel koosolekul isegi kaks korda, mille tõenduseks toon väljavõtted juhatusel protokollidest. 16. jaanuaril juhatusel koosolekul protokolliga nr. 7 otsustatakse kirjalikult kõikidele ametnikkudele teenistus üles öelda ühekuulise etteütleamisega; 24. jaanuaril juhatusel koosolekul protokolliga nr. 8 otsustab juhatus: „Arvesse võttes haigekassa volinikkude peakoosoleku otsust 20. I. 1929. a. protokoll nr. 1 punkt 3 ning juhatusel protokoll nr. 7 — 16. I. 1929. a. III osas vastuvõetud otsuse muudatuseks, otsustas juhatus kõik kantseliametnikud omale kohtadele edasi jätta, millest neile teatavaks teha“. Samas protokollis teises kohas otsustab juhatus vabastada 1. veebruarist 1929. a. vastavalt nende palvele Albert Koppeli, Aleks. Krassilnikovi ja Karl Waskot, nende makstes ette 1 kuu palk ja $\frac{1}{6}$ osa kolmeteistkümnenda kuu palgast, hinnates nende korralikku ja kauaaegset teenistust. Karl Waskot palutakse edasi jääda kuni 1. aprillini s. a., E. Keskpäikile pannakse ette alates 1. veebruarist s. a. ajutiselt asuda vastutava raamatupidaja-asjaajaja kohale, selleks temale lisada palka ajutiselt 15 krooni kuus, arvates 1. veebruarist s. a. Juhatusel koosolekul 31. jaanuaril s. a. protokoll nr. 9 tühistab juhatus oma otsuse A. Koppeli asjus ja jätab teda teenima endistel tingimistel. Samas protokollis teisel kohal otsustab juhatus sellest päevast arvates sõlmida Albert Koppeliga ja Karl Waskoga teenistuslepingud, kus äratähendatud on poolte

õigused ja kohustused; teenistusleping K. Waskoga on sõlmitud määramata aja peale ja seega on muudetud jällegi teenistuse vahekorrad, mis oli ettenähtud eelmises protokollis.

5) Kinnitusamet omas otsuses 4. I. 1929. a. rõhutab peamiselt, et haigekassas peab olema üks vastutav kõige asjaajamise eest asjaajaja-raamatupidaja; teada on, et vastavat isikut haigekassa ametnikkude hulgast ei leidu, sest siis oleks see isik ennast maksuma pannud ja endised haigekassa juhatused oleksivad selle isiku ka vastutavaks teinud, kuna niisugune nõue ei ole mitte esimest korda haigekassale esitatud, vaid see oli tehtud juba 1927. a. Kinnitusameti, kui tööinspektor peale haigekassa põhjalikku revideerimist esines oma aruandega Kinnitusameti ees. Nüüd peaks selge olema, et kohast isikut asjaajaja-raamatupidaja koha peale tuleb otsida väljaspoolt praegust ametnikkude koosseisu ja pearõhku peaks haigekassa juhatus panema just niisuguse isiku otsimise peale, aga mitte vahekorrad selgitamise peale praeguse ametkonnaga, mis on olnud tühi ja negatiivne töö kui arvesse võtta haigekassa juhatusel korraldusi sellel alal. Selle asemel, et haigekassa juhatus juba kohe esimesel koosolekul 10. I. 1929. a. oleks pidanud ajalehe kaudu otsima vastavat isikut vastutava asjaajaja-raamatupidaja koha peale, teeb ta seda alles 24. I. 1929. a. mille järeldusel „Päevalehes“ ilmub kuulutus 27. jaanuaril 29. a., kus otsitakse vilunud raamatupidajat. Seega on vähemalt 2 nädalat kasuliku aega kaduma läinud ja haigekassa juhatusel ei ole ikka veel olemas 1. veebruariks 1929. a. vastutavat asjaajajat-raamatupidajat, mida Kinnitusamet kõige pealt tahab näha Narva üldises haigekassas; see vastutav asjaajaja hoolitseks siis ise vastava ametkonna eest haigekassas, mida peaks temale ka võimaldatama, kui tahetakse, et ta vastutav oleks.

Niisugune teguviis näikse olema nagu meeliga asja pikale venitamiseks haigekassa juhatusel poolt, lootes, et asi jääb jällegi lõpuks niisuguse, kui see oli 1927. aastal.

B. Praeguse haigekassa juhatusel teguviis ei ole ka muus asjus soovival kõrgusel seisnud:

1) Haigekassa juhatus peaks püüdma, et võimalikult kõik otsused, mis peakoosoleku poolt tehtakse, oleks seaduse ja põhikirjaga kooskõlas ja ei saaks kinnitusameti poolt tühistatud. Nagu aga peakoosoleku protokollist 20. I. 29. a. näha, on 9 otsusest ainult kaks otsust kinnitatud kinnitusameti poolt 2. veebruaril s. a.

2) Haigekassa juhatus peaks iga päevakorra punkti kohta oma seisukohaga ja ettepanekuga esinema peakoosoleku ees, kuid seda peakoosoleku protokollist 20. I. 29. a. näha ei ole, peale punkti 7., mis räägib haigekassa juhatusel poolt uuesti kokkuseatud eelarvest.

3) Haigekassa juhatus ei tohi lubada esineda täiesti põhjendamata lisa-eelarvega peakoosoleku ees, nagu see sündis haigekassa peakoosolekul 20. I. 29. a. vastu võetud p. 4. ettehood lisa-eelarvega, mis aga kinnitusameti koosolekul 2. II. 29. a. tühistati, kui täiesti alusetu.

4) Haigekassa juhatus ei peaks koormama peakoosolekut niisuguste asjade arutamise, mis kuulub täiesti haigekassa juhatuse võimupiiridesse, nagu see sündis peakoosoleku protokollis p. 8. etteoodud volinikkude valimise aja kindlaks määramisega; haigekassa põhikirja § 74 p. „1.“ järele kuulub aga selle küsimuse läbiviimine haigekassa juhatusele.

5) Haigekassa juhatuse liikmed peaksivad selle järele valvama, et nende seast mitte keegi jooanud oleks juhatuse koosolekule ei ilmuks, liiategi veel niisugust isikut endale juhatuse esimeheks valida. Nagu teada haigekassa ametnikkudel ja juhatuse liikmetel, on praegune haigekassa juhatuse esimees A. Roose mitmel korral juhatuse koosolekule ilmunud mitte kaines olekus, millest minule ka on teatanud nii ametnikud kui ka üks juhatuse liige.

C. On veel teisi asjaolusi olemas, mis ei ole soovitatavad nähtused Narva üldises haigekassas ja mis raskendavad haigekassa tegevust, muutes seda vaenulikuks Kinnitusameti vastu; need asjaolud on järgmised:

1) Leppimatus väljaspoolt Narva ja Narva volinikkude vahel, kes püüavad võimu oma käes hoida üksinda, seni kui kellegil nendest juhusline enamus on olemas. Nii oli haigekassas valitsemas enne 1927. aastat Narva volinikkude käes, kuid pärast kaldus see väljaspoolt Narva volinikkude kasuks. Kõige selgemalt tuleb see võistlus kahe poole vahel ilmsiks haigekassa juhatuste valimiste ajal, sest siis harilikult püütakse läbi viia ainult ühe poole mehed juhatusse, selle asemel, et kõik pooled oleksid esitatud haigekassa juhatuses. Niisuguse taktika maksmapanemise vastu haigekassas, nagu see sünnib poliitilises elus, peaks Kinnitusamet kindlasti olema, sest siin ei ole niisugusi erilisi ja lahkuminevaid huvisid olemas, mis võiks parteisid sünnitada.

2) Mitte õiglaseks ei saa pidada ka haigekassa peakoosoleku enamuse teguviisi 4. novembril 1928. a., kui peakoosolek hääletas terve päevakorra maha, mis oli haigekassa Narva volinikkude poolt ettepanud ja mille läbivaatamiseks oli haigekassa juhatus sunnitud peakoosolekut kokku kutsuma vastavalt haigekassa põhikirja § 62 ($\frac{1}{2}$ volinikkude nõudmisel). Haigekassa vähemus tahtis sellel koosolekul selgust saada haigekassa juhatuse tegevuse üle, eriliselt aga nende erakorraliste suurte tasude üle, mis haigekassa juhatuse liikmed ja ametnikud saanud ettevõtete revideerimiste puhul, kuid seda neile ei võimaldatud peakoosoleku poolt, millega rikuti vähemuse järeleparimise õigust. Silmaspidades, et igasugused kuulujutud juba liikumas olid haigekassa juhatuse liikmete ja ametnikkude suurest teenistusest, oleks pidanud haigekassa juhatus ja peakoosolek põhjaliku seletuse andma oma tegevusest, kui ta arvas, et ta seaduse päraselt talitanud on, aga mitte ära kasutama juhuslist enamust ja seega vähemust vaikimisele sundima.

3) Et Narva üldises haigekassas enamust ka edaspidi oma käes hoida, püüavad väljaspoolt Narva volinikud üldisi volinikkude valimisi haigekassas korraldada niisugusel ajal, kui kõik Narva ja Narva läheduses olevad lauavabrikud ja savitööstused seisavad, et

siis saada omale kindlat enamust haigekassa peakoosolekutel. Seega on ka seletatav püüe praegusel haigekassa peakoosolekul ja juhatusel haigekassa volinikkude valimisi määrata märtsikuul, kui veel mitte kõik ettevõteted tööle hakata ei ole saanud.

Kõike eelpool etteoodud arvesse võttes leiab, et praegune Narva üldise haigekassa juhatuse täiesti teguvõimetu on olnud Kinnitusameti poolt ettepanud 15. detsembril 1928. a. ja 4. jaan. 1929. a. otsuste ja ettepanekute täideviimiseks ja arvan, et ka ühtegi põhjust ei ole selle eelduseks, et see edaspidi veel sündima saaks, pealegi ei ole praegune juhatus Kinnitusametile ametlikult midagi teatanud, kuidas tema poolt täidetud on tähtjaks kinnitusameti otsused 15. detsembrist 1928. a. Ka on praegune haigekassa volinikkude koosseis niisugune, mis nimetatud Kinnitusameti otsuste ja ettepanekute elluviimist ei poolda. Niisuguste asjaolude juures ei ole muud pääseteed, kui haigekassa juhatuse täies koosseisus haigekassa juhtimiselt tagandada ja haigekassa juhtimine ajutiselt anda vastavalt tööstusl. töö sead. § 370 põhjal Rakvere ühise haigekassa juhatuse kätte, kelle volinik Voldemar Luksepp selleks nõusoleku on andud. Olen peatama jäänud Rakvere ühise haigekassa peale sellepärast, et see haigekassa on samuti üldine haigekassa ja mille tegevus Rakvere haigekassa juhatuse liigetele rohkem, kui mõnele erihaigekassa juhatusele tuttav on.

Haigekassa esitajana viibis koosolekul advokaat Fr. Weiss.

O t s u s .

Kinnitusamet ärakuulunud asjasse puutuvad seletused ja läbivaadatud toimetuse, leiab, et Narva üldise haigekassa juhatuse ei ole täitnud kinnitusameti koosolekul 4. jaanuaril 1929. a. vastu võetud otsuse punkt 3-at täies ulatuses, sest haigekassa juhatus ei ole kinnitusametile mingisugust tõendavat ettekannet esitanud 1. veebruariks s. a., mis:uguseid samme tema poolt on astunud selle kinnitusameti otsuse täideviimiseks. Aruandja ettekandest selgunud asjaolud valgustavad Narva üldise haigekassa juhtimises valitsevat vastuvõtmata olukorda ja on Kinnitusameti kindlale veendumusele viinud, et seesugune juhtimine viis haigekassa normaalsele tegevusele kasulik ei ole ja edasi kesta ei tohi. Praeguse juhatuse poolt astunud sammud, missugused Kinnitusametile teatavaks on saanud eraviisil, ametnikkudele rohkem makstud summade sissenõudmise suhtes, on haigekassale otse kahjulikud, samuti järjekindluseta tegevus ametnikkudega vahetõrgete selgitamisel. Juhatuse ei arvesta Kinnitusameti poolt antud juhtnõude ja otsustega, vaid laseb peakoosolekul nendele vastukälvaid otsusi teha, esitades Kinnitusameti poolt tehtud otsused peakoosolekule läbivaatamiseks ja muutmiseks.

Kõige selle, aruandja ettekande, Kinnitusameti seaduse § 13, I jao p.p. 10., 16., 17. ja 19. ning tööstusl. töö seaduse § 370 põhjal kinnitusamet kuue häälega kahe erapooletuks jäämisel otsustas:

Tagandada ametist ja Narva üldise haigekassa juhtimiselt praegused juhatuse liikmed, kes haigekassa juhtimisele on kutsutud töös-

tuslike töö seaduse § 366. alusel alates 10. jaanuarist 1929. a. ja nimelt 1) Peeter Rõbakov, 2) Aleksander Roose, 3) Julius Normann ja 4) Lavrenti Mandrik ning haigekassa juhtimine ajutiselt anda Rakvere ühise haigekassa juhatuse kätte, alates 10. veebruarist 1929. a. nimetatud juhatuse nõusolekul.

Edasikaebus Kinnituspõhikogule ühe kuu jooksul otsuse ärakirja kättesaamise päevast arvates.

Kas kodakondsuseta ja riigikeelt mitte valdajatel isikutel on õigus osa võtta haigekassa tegevusest volinikuna, juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmena?

Kinnituspõhikogule liikme V. Luksepp'a poolt tõsteti koosolekul küsimus üles, kuidas Kinnituspõhikogule suhtub olukorrale, et haigekassade juhtimisest võtavad osa kodakondsuseta ja riigikeelt mitteoskajad isikud. Kinnituspõhikogule arvas, et see küsimus on vajalik läbivaadata eriküsimusena ja täiendas päevakorda selle küsimuse arutamiseks käesoleva seitsmendama päevakorra punktiga.

Küsimuse algataja seisukohta, et sellesse küsimusse oleks vajalik selgitust muretseda.

pooldab Kinnituspõhikogule terves ulatuses, sest on tekkinud ebaloosuline seisukord iseäranis Narva üldises haigekassas selle juhtimisel, kus kassaliigeteks palju kodakondsuseta ja riigikeelt mitteoskajaid töölisi. Kodakondsuseta isikutele ei ole rahva esituse ega omavalitsuse esituskogude valimistel hääleõigust, samuti on nad vabad riigikaitse kohustustest, seega ei oma riigikodanikkude kõiki õigusi. Haigekassas aga, kui avalik-õiguslikes asutustes on nemad senini üheõiguslised olnud riigi kodanikkudega ja sellepärast mõnel juhtimisel neis asutustes enamusega esitatud.

Otsus. Kinnituspõhikogule küsimust igakülgelt läbiarutanud ja leides, et kodakondsuseta ettevõtete tööliste küsimuses haigekassa valitsemise alal selgust muretseda tuleks, pöörata seletuse saamiseks Kinnituspõhikogule poole: „Kas on kodakondsuseta ja riigikeelt mittevaldajatel isikutele õigus osa võtta haigekassa volinikkude valimistest, volinikuks valitud saada ja haigekassa juhatuse ja revisjonikomisjoni liiketeks valitud saada?“

Ülemaltoodud ja Tööstuslike töö sead. § 272 põhjal Kinnituspõhikogule otsustas: Eelpooltoodud küsimuse kohta seletuse saamiseks pöörata Kinnituspõhikogule poole.

Haigekassade tegevusest.

Balti Puuvillavabriku Haigekassa erakorraline volin. peakoosolek 20. jaan. 1929. a.

Peakoosolekust võttis osa 81-st volinikust 51 volinikku. Koosoleku juhatajaks valiti Ernst Breivel. Kirjatöötajaks valiti Feliks Kaur.

Perekonnaliigetele pakutava arstiabi ümberkorraldamine. Juhatuse esimees Aleksander Oamer ja haigekassa asjaajaja F. Kaur kannavad ette avaldusi, millest selgub, et haigekassa möödunud 1928. a. eest perekonnaliikmete arstimise peale on enam kulutanud kui see lubatud haigekassa põhikirjas. 1928. a. sai haigekassa liikme- ja juurdemaksude näol sissetulekuid 58.105,06 senti. Perekonnaliikmete arstimise peale oli haigekassa õigustatud kulutama liikme- ja juurdemaksudest, mis 1928. a. sisse tuli $\frac{1}{2}$ ehk summas 19.368,35 senti. Kulutati aga 1928. a. jooksul 1638,03 s. enam. Et ülekulutamisele piiri panna, esitab juhatuse volinikkudele ettepaneku perekonnaliigetele pakutavat arstiabi piirata. Peale poolt- ja vastuvaielusi üksikute arstiabi andmise viiside kohta, võetakse vastu järgmised punktid:

1. Haige visiit arsti juurde jätta endiselt 1 kroon.

2. Korduv visiit arsti juurde — 75 s.

3. Haige visiit arsti juurde öösel, puhke- ehk pühapäeval — 2 krooni.

4. Arsti visiit haige juurde öösel — kella 8 öht. kuni kella 8 homm. — 3 kr.

5. Arsti visiit haige juurde päeval — 2 krooni.

6. Arsti visiit haige juurde püha- ehk puhkepäeval — 4 krooni.

7. Arsti visiit haige juurde linna ümbrusse, nii kui: Sitsi, Kopli, Lasnamägi, Pelgulinn jne., on alati ühe krooni võrra kallim harilikust visiidist.

8. On perekonnas mitu haiget, siis saab arst iga järgmise haige pealt peale esimest haiget 1 kroon, nii öösel, päeval, puhke- kui pühapäeval.

9. Nina-, kurgu-, kõrva-, silma- ja kergemate haavahaiguste puhul kohustada arste haigeid saatma edasiarstimiseks kliiniku.

10. Mitme arsti juures käimine ühe haiguse puhul ära keelata.

11. Sõidukulude tasumine ära jätta. Lubada ainult Punase Risti autot kasutada haigekassa arvel raskemate haiguste kordadel haige haigemajja viimiseks.

12. Masseerimised, võimlemised jne., kõik eriarstimisviisid, bandaashid, korsettid ja kõik arstimisabinõud, peale prillide, lubada arsti ettekirjutusel ja juhatuse loal, silmaspidades haigekassa rahalist seisukorda perekonnaliigete arstimise alal. Prillid lubada endise korra järele.

13. Hammaste arstimist ja plombeerimist lubada neile kassaliikmete perekonnaliigetele, kes kassaliige vähemalt kuus kuud olnud. Lubada eelpoolnimetatud perekonnaliigetele aastas haigekassa kulul kuni 4 hammast plombeerida — igale perekonnaliikmele. Haigekassa kohal lubada hammaste väljatõmbamist ja ravimist igale perekonnaliikmele, kuna kivist puhastamine kõigile ära keelata.

14. Jätta endiselt 12 visiiti aastas iga perekonnaliikmele. Lisa-visitte lubada ainult siis, kui 12 visiiti juba kasutatud. Lisa-visitte lubada arsti ettekirjutusel ja juhatuse loal.

Sooviavaldusena võetakse vastu, et vabriku juures elutsevad kassaosalisel võimalikult oma perekonnaliikmeid saadaksid vabriku ambulatooriumi arstiabi saamiseks ja kodu raskemate haiguste korrald kutsuksid vabriku arsti, mis haigekassale odavam tuleks.

Haigekassa ühinemise küsimus. Juhatuse liige M. Brumbach selgitab küsimuse uuesti päevakorda võtmist. Teatab, et kinnitusemehi poolt eelmise peakoosoleku 21. okt. 1928. a. otsused nimetatud päevakorrapunkti kohta tühistati, sellepärast, et koosoleku juhataja volinik Breiveli ettepanekut hääletusele ei pannud. Tutvustab volinikke Tallinna ühise haigekassa korra ja määrustega.

Juhatuse esimees A. Oamer teatab, et on pööranud vabriku valitsuse poole järgmiste nõudmistega: 1) Suurendada arstide arvu. Juurde palgata eriti naisarst. 2) Arstide vastuvõtmiseaega muuta nii, et töölised peale tööaega kohe arstiabi saaksid, et vastuvõtmine sünniks enne ja peale lõunat. 3) Et

töölistele võimaldataks ka eriarstimise viise. 4) Et palgataks uus hambaarst, kuma rahulolematust tööliste keskel praeguse hambaarsti vastu suur. 5) Arsti-kabinett olgu täielik ja tööriistad korralikud. 6) Velskerite valvekord olgu homm. kella 6 kuni kella 10 öht. 7) Rohude väljaandmiseks oma apteek avada. Rohude segamine peab sündima vastava rohuteadlase valve all. Rohud olgu varustatud retseptidega ja antagu välja vabriku pudelites.

Direktor on suusõnaliselt avaldanud nõusolekut kõigi nõudmiste täideviimiseks, väljaarvatud uue hambaarsti palamine ja apteegi avamine, milleks tarvilik vastav luba tervishoiu peavalitsuselt. Juhatust palus vabriku valitsuselt kirjalikku vastust nõudmiste peale. Vabriku valitsus seda senini teinud ei ole.

Volinik Rosenberg teeb ettepaneku üldhääletust ühinemise küsimuse otsustamiseks kassaliikmete keskel ette võtta.

Volinik Breivel esitab järgmise ettepaneku: „1044 kassaliiget nõuavad, et ühinemise küsimus Tallinna ühise haigekassaga saaks pandud kassaliigete otsekohesele, salajasele hääletusele“. Volinik Brumbach teeb ettepaneku jätta vana otsuse juurde, s. o. ühineda Tallinna ühise haigekassaga.

Tallinna ühise haigekassa ühinemise poolt anti 34 häält, kuna üldhääletuse ettevõtmise poolt ainult 14 häält anti.

Peale hääletamist palusid volinikud K. Leimann, E. Rosenberg ja A. Oamer oma eriarvamisi tehtud otsuse kohta protokolleerida: „Otsus ei ole küllalt õiglane, kuna ette ei võetud kassaliigete üldhääletust.“

Volinik Breivel palub protokolleerida oma protesti, mis sihitud tehtud otsuse vastu: „Et üldhääletust ette ei võetud kassaliigete keskel ühinemise küsimuse otsustamiseks, leian, et tehtud otsus ei ole õiglane, kuna 1044 kassaliikme nõudmisega volinikkude peakoosolek ei arvestanud.“

Töölised, kutseühingute ja haigekassade tegelased!

**Kui teil tööliskonna olukorra parandamine südame peal,
on teie kohus toetada**

**töölisküsimuste kuukirja „TÖÖ JA TERVIS“ kaastöö,
tellimise ja levitamisega.**

Mitmesugused teated.

Uus õnnetusjuhtude ja kutsahaiguste vastu kindlustamise seadise eelnõu

esitati hiljuti töö-hoolekandeministeeriumi poolt vabariigi valitsusele. Seadus peaks haarama oma alla kõiki palgatöölisi, õpilasi ja praktikante, sellele vaatamata, kas nad palka saavad või ei. Seaduse ülesanne on kindlustada eluülespidamist kõigile isikutele, kes õnnetuse läbi vigastada saanud.

Sunduslikult peavad kindlustusele kuuluma ka iseseisvalt töötajad, kelle elukitse eriti hädaohutudega seotud, nagu kalameeste ja merimeeste elukitsed. Teised iseseisvalt töötajad võivad end ise kindlustada kui nad seda tarvilikuks peavad.

Uues seaduses loetakse sunduslikult kindlustuse alla kuuluvad isikud kindlustatuks momendist, mil käesolev seadus maksma hakkab või hiljem, mil isik hakkab töötama töökohal, mis kindlustamise sunduslikuks teeb.

Seadus on maksev ka sarnaste õnnetusjuhtude ja kutsahaiguste puhul, mis tekkivad otsekohe töö juures ja ka sarnasel puhul, mis töö enese läbi ei sündinud, vaid tööst ainult tingitud on.

Merimeeste kohta on eriti äratõendatud, mis aega lugeda teenistusajaks, sest vastasel korral võiks kahtlus tekkida, kas merimehel on pensioni saamiseks õigus. Samuti on kaluri kutselises tegevuses ettenähtud ettevalmistus kalapüüdmiseks, kala ümbertöötamine ja müügile saatmine ning t. toimingud, mis sellega ühenduses.

Kutsahaiguste ks loetakse seaduse järele sarnaseid, mis rahvusvaheliste töökongverentside poolt sarnasteks tunnustatud.

Kinnitusnõukogule tahetakse võimalus jätta kutsahaiguste nimekirja täiendada, sest olla võib, et on olemas mõned haigusliigid, mis täiesti kutselist iseloomu kannavad, seadusesse praegu ülesvõtta ei saa, kuna nende kohta andmed puuduvad.

Ka haigusravitsuse suhtes on praeguse seaduse ja endise seaduse vahel vahe. Enne andsid haigusravitsust haigekassad, kuna uue seaduse järele seda kinnitusühisused tegema peavad. Kergemaks läbiviimiseks annab käesolev seadus kindlustusühisustele õiguse arstiabi andmist tasu eest panna haigekassade peale.

Abiraha on suurendatud, võrreldes endise seadusega. Enne makseti kaks-kolmandiku palgast, praeguses seaduses on ettenähtud 80% paigast. Abiraha maksetakse ka pühade ja pühapäevade eest, sest päevapalga väljaarvamisel jagatakse aasta jooksul teenitud töötasu 365-le. Senini jagati päevapalga väljaarvamisel aastateenistus 295-le, mispärast harilikult pühade ja pühapäevade eest abiraha ei maksetud.

Pensionid määratakse suurendatud. Uuenduseks on veel, et kõigile, kes jäädavalt kaotanud vähemalt 75% tööjõust, maksetakse täielik pension.

Kuna meil tuntud tükitöölise, päevatöölise, kuutöölise, suiliste ja aastatöölise liigid, on eraldi ettenähtud kõigi liikide tarvis päeva- ja aastapalga väljaarvamine. Viimane

on väljatöötatud peaaesjalikult päevatöölise tarvis.

Kalameeste ja merimeeste teenistus-sissetuleku kindlaksmääramine iga üksiku kohta ei ole võimalik, mispärast siin tuleb paratamata kindlaks määrata sissetuleku suurus umbkaudu kas kõikide kohta ühine või liikide järele.

Kuna uue seaduse järele haiguste ja õnnetusjuhtude puhul arstiabi andmine enam ühede ja samade isikute kulul ei sünni, siis ei ole mõtet ka endist korda arstiabi andmise suhtes maksvaks jätta, vaid kindlustusühisustele jäetakse võimalus ka enestel arstiabi korraldada, kui nad seda soovivad, nagu näit. suuremates keskkohdades.

Arvete õiendamise korra määrab kindlaks Kinnitusnõukogu, vastasel korral võiks arusaamatusi tulla ja ei ole kedagi, kes neid lahendaks.

Riigitöölise pensioniseaduse eelnõu.

Töö-hoolekandeministeerium esitas vabariigi valitsusele riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate töölise pensioniseaduse muutmise eelnõu nende töölise kohta, kes pensioniseaduse alt välja jäänud ärilisel alusel töötavate riigi ettevõtetes ja põllu- ning metsamajanduslikes ettevõtetes. Eelnõu järele on pensioni ja ühekordse toetuse saamise õigus töölit vastastamise puhul kõigil riigiasutustes ja ettevõtetes töötavatel töölistel ja nende perekondadel.

Pensionid ja toetusrahad maksetakse tööhoolekandeministeeriumi summadest ja igakuulistest maksudest oma põhimääruste alusel eripõhikapitalidega töötavatel riiklikudel ettevõtetel. Töölise palgast mahaarvamisi ei tehta pensioni maksmiseks.

Uuteks Kinnitusameti liikmeteks

valiti I isk. tööinspektori ringkonnas: Töölise esitajateks — J. Nurk, Ed. Tofelmann, Chr. Raudsepp (Tallinna üh. haigekassast) ja M. Brumbach (Balti Puuvillavabr. haigekassast); asemikkudeks — H. Karu, A. Valdmees (Tallinna Üh. Haigekassast), Al. Kaev (Balti Puuvillavabr. haigekassast) ja E. Saarnak (Haapsalu üh. haigekassast). Tööandjate esitajateks — J. Oja ja V. Kesker; asemikkudeks — Kerson ja Tannberg.

II isk. tööinspektori ringkonna Kinnitusameti liikmeteks valiti: Töölise esitajateks — J. Ringsmann, Joh. Nurk, Chr. Raudsepp (Tall. Üh. haigek.) ja Ed. Venek (Tallinna Linna Omaval. Ettev. Üh. haigekassast); asemikkudeks — A. Pertmann (Türi Ühis-haigekassast), Ed. Vahter (Paide ühishaigek.), A. Valdmees ja Aug. Hellman (Tall. üh. haigekassast). Tööandjate esitajateks — K. Mauritz ja H. Kaljot; asemikkudeks — B. Meyer ja A. Patrik.

Läti parempoolsete rühmituste sõjakäik haiguskindlustuse vastu.

Läti haigekassade Liidu juhatus omal koosolekul 15. jaan. k. a. otsustas lähemal ajal erakorralist kongressi kokku kutsuda, mis tingitud asjaolust, et mitmete kodanliste rühmituste ettepanekul kavatsus on haiguskindlustus-

N. A. UGLANOV,

määrati hiljuti Nõukogude-Vene uueks töökomis-
sariks end. töökommisari V. Schmidt'i asemele

seadust muuta, piirates haigekassade omavalitsus sellega, et haigekassade juhtimisest ka ettevõtjad võiksid osa võtta. Ka riigi poolt haigekassadele antavat 2% toetust tahetavat kärpida. Kongress peab läbi arutama tekkinud olukorra, et abinõusid otsida selle vastu.

Kommunistlik internatsionaal ja sotsiaalkindlustus.

Kommunistlik internatsionaal oma VI kongressil võttis vastu sotsiaalkindlustuse alal põhimõtte, mille poole tuleb püüda proletaarilisel diktatuuril:

„Sotsiaalne kindlustus igal alal (invaliiduse, vanaduse, õnnetusjuhtude, tööpuuduse jne. vastu) täieliku, kinnitatute omavalitsuse põhimõtte alusel sünnib riigi kulul; kus veel olemas eraettevõtted, sünnib see ettevõtjate kulul“.

Uus kutsehaiguste nimestik Nõukogude Venes vastu võetud.

Kutsehaiguste uus nimestik, mis õiguse annab suurendatud abi peale invaliiduse puhul, erineb tuntuvalt seni maksvast seadusest oma täiuslikkuse poolest: sinna kuuluvad peaaegu kõik kutsehaiguste liigid, mille järeldusel invaliidisus võib tekkida. Üksikasjaliselt on nimekirja mahutatud kõik tööstuslikud mürgid (150 ümber), kuna endises nimekirjas äratõendatud oli ainult kolm — tina, elavhõbe ja vosvor.

Teiseks omab uus nimestik tähelepanu selles, et ta kõrvaldab senise kutsete ulatavuse piiravuse kutsehaiguste nimekirjas. Teadusliku nõukogu esimees N. A. Vigdortshik tutvustades Liidu kindlustuse nõukogu uue nimestiku põhijoontega, esitades nimestiku nõukogule vastuvõtmiseks.

Peale mõtete vahetamist, võeti kutsehaiguste nimestik Liidu kindlustuse nõukogu poolt vastu ja kinnitati, ühtlasi tehti teadusisele nõukogule kohuseks asuda nimekirja täiendamisele sarnaste kutsehaigustega, nagu seda tuberkuloos ja reumatism on.

Rootsi haigekassade 9. kongressi

peeti hiljuti Stokholmis. Ora võtsid kongressist 220 esitajat. Haigekassade liidu esimehe aruande järele on vahatahtliste haigekassade liikmete arv tõusnud 1907.—1917. aastani 420.000 pealt 800.000. Sundusliku haiguskindlustuse seaduse eelnõu on parlamendile esitatud 2 korda, kuid ikka tagasi lükatud, ilma et oleks ellu viidud. Rootsi end. sotsiaalministri Eriksoni ettekandest selgub, et Rootsi sotsiaalkindlustus veel väga puudulik on. Abi, mis haigekassad annavad, ei ole kuigi täielik: abi kestvus on lühike ja rahaline abi ka piiratud ning ei rahulda sotsiaalseid nõudeid tarviliselt. Suuri puudusi on ka vanaduse ja töötaoleku vastu kindlustuses. Ainult õnnetusjuhtude vastu kindlustus on läbiviidud vastavalt kõige uuema aja nõuetele. T. Andersen esines referaadiga sunduslike haiguskindlustuse elluviimise vajalikkusest, mille järele kongress seaduse kava vastu võttis, otsustades esineda nõudega, et sunduslik haiguskindlustus Rootsis kõige lähemal ajal valituse poolt maksmaks pandaks. Kongress otsustas ühineda rahvusvahelise haigekassade liitude keskkoonduusega.

Ühel ajal kongressiga peeti Rootsi, Taani ja Norra haigekassade nõukogude istanguid, eeltööde tegemiseks põhjamaade haigekassade konverentsi ärapidamiseks Stokholmis 1929. a.

Töötaoleku kindlustus Tshehhoslovakkias.

Tshehhoslovakkia sotsiaal-hoolekande ministeeriumi ametlikkude andmete järele annab riik toetust kutseühingutele abiandmiseks tööta liigetele. Selle juuremaksu suurus ulatab 100—150% toetussummast, missugune oleneb töötaoleja perekonna seisust. Üldine abiraha suurus ei tohi tõusta üle 12 tshehhos. krooni päevas (mele rahas umbes 135 senti).

1926. a. kestes on kutseühingud abiraha töötaoleku korral maksnud 138.000 juhu 35 milj. tsh. krooni suuruses, sellest 20 milj. kr. riigisummest, mis keskmiselt välja teeb 225 kr. ühe töötaoleku juhu kohta.

Töötaoleku vastu kindlustus Schveitsis.

Schveitsi valitsuse teadaandel Rahvusvahelisele Tööstusloole, on töötaoleku vastu kindlustus Schveitsis mitmeti täienenud. Appencelle'i kantonis väljaantud määrustes 27. dets. 1927. a. on ettenähtud, et valitsuse poolt tasutakse registreeritud töötatöölise kindlustuskassale 20% väljaantavast abirahast. Vallise kantonis 1928. a. 11. jaan. rahvahääletuse läbi vastuvõetud seadus näeb ette, valitsuse juuremaksu töötatöölise kindlustuskassadele. Märtsikuus 1928. a. tõotasid Schveitsis 66 avalikku töötaoleku vastu kindlustuskassat, 37 era vastastikku abiandekassat ja 57 era-kindlustuskassat — üldse 160 kassat. Kindlustatute arv 1927. a. detsembris ulatas 248.600.

Sotsiaalkindlustuse kulutused arstirohtude peale Inglismaal.

Inglismaal kirjutatakse kindlustatutele aastas üle 47 miljoni arstiretsepti, mille koguhind umbes 20 miljoni kroonini ulatab. Haigetele kindlustatutele suuremal määral rohtude kirjutamisega loodavad arstid kindlustatute hulgas võimalikult rohkem haigeid enesele võita. Arstirohtudega arstimise küsimust arutades on Lloyd George väga tabavalt väljendanud, et raskuse keskkohaks arstiabi korraldamisel haiguskindlustuses osutuvad apteekrid.

Austria arstid haigekassade vastu.

Haigekassade ja arstide vaheline võitlus on viimasel ajal iseäranis teravaks kujunenud. Arstid nõuavad, muuseas, seadusandluselt piiramist haiguskindlustuse seaduses, s. o. kõrgemapalgaliste ametnikkude haiguskindlustuse alt väljajätmist. Kuid arstide nõudmised osutuvad asjatuks, kuna selle vastu välja astunud arstid, kes sotsiaaldemokraatlisesse rühma kuuluvad. Viimastega on sunnitud arvestama, kuna see arv 800 ulatab. „Arstlise-koja“ ümbervõlmistel saavad nad tingimata valimiste tulemustele mõju avaldama, mis omakorda ka selleks kaasa võib aidata, et haigekassade ja arstide vahekorid leplikumaks muutub.

Arstide organisatsioon haigekassa haigemaja avamise vastu.

Kruppi vabrikute haigekassa Hessenis, Saksamaal, millele aliub 52.000 kassaosalist, oli sisse seadnud enesele suurepärase haigemaja, mille avamiseks esile kerkisid ülesaamata takistused, kuna võimalik ei olnud sellele asutusele juhatajat ametisse saada. Leipzigi arstide liit oli selle haigemaja juhataja koha boikoti alla pannud ja arst, kes sellele kohale pidi asuma, oli sunnitud kohast ära ütlema. Haigekassa andis asja lahendamiseks kohtusse; protsess käis kõik vastavad kohtuastmed läbi ja otsus tehti arstide kasuks. Kohtuotsus lausub, et arsti elukutse kindlaks määratud palgaga ähvardab vaba arstikutse olemasolu ja viimastel sellepärast õigus on ära kasutada selleks kõiki vastavaid enesekaitse abinõusid.

Naised on meestest halglasemad.

Bleicheri järgi on naised noores eas 15–30% noortest meestest sagedamini haiged. Seletatakse seda kahjulikkude mõjudega ja emakohustustega.

Vägistamisi ja vägistamiskatseid

oli Eestis 1924. a. — 73, 1295. a. — 101, 1926. a. — 106. Neist oli vägistamisi: 1924. a. — 43, 1925. a. — 54, 1926. a. — 54. Võrreldes kultuuririikidega, sammub Eesti ka vägistamise suhtes esirinnas, mis tõendab rahva toonemisest.

Vastsündinu hukkamisi

karistati Eestis: 1924. a. — 52, 1925. a. — 36, 1926. a. — 63. Vastsündinu surnukehasid leiti 1924. a. — 55, 1925. a. — 32, 1926. a. — 44.

Loote hävitamisi Eestis

oli 1924. a. — 99, 1925. a. — 95, 1926. a. — 90 juhust, mis langesid kohtu karistuse alla.

Kahjulikud harjumused söömisel.

Toitmisel on inimese elus suur tähtsus, mitte vähema tähtsusega tervisele ei ole see, kudas meie sööki ja jooki võtame. Halvematest harjumustest söömisel on toidu suure rutuga allaneelamine või kugistamine. Selle juures ei pöörata tarvilist tähelepanu sellele, et toitu hoolsalt närides ja sülje näarega läbi segades seedimise jaoks tarviliselt ette valmistada. Toidu allakugistamise läbi võib veel väga tähtis osa seedimise toimingul välja jääda — toit ei saa küllalt otstarbekohaselt ära kasutatud: tervelt alla neelatud toidu osad jäävad täiesti seedimata või jälle liig kaua maosse seisma, mis organismi peale mõjuta ei jää. Liig ruttu neelamine on seda kahjulikum, et sülg nii lühikese ajaga seedimise toimingut alata ei jaks, ega toitu pehmeks ja libedaks teha ei jõua. Toidu määraks ja libedaks tegemisel on suurem tähtsus veel selles, et kalgilt allaneelatud toit seedimist mitte ainult ei raskenda, vaid ka söögilõõri haavata ja väljavenitada võib.

Väga halb harjumus söömise juures on, et söögi vahele palju joodakse. Eriti laste juures on see halb harjumus väga levinud — söögi ajal rohkesti külma vett juua. Kuigi lonks vett iseenesest seedimisele äratavat mõju avaldab, võib sealjuures rikkalik vedeliku juurevool seedimisvahlasid nii vedelaks muuta, et selle tegevusvõime toiduainete peale kahjuliku mõju avaldab. Selle juures avaldab kahjulikku mõju veel seedimisorganide äkiline jahenemine. Peale selle koormatakse suure vedeliku hulga juurevoolu tõttu südame, veresoonte ja neerude tegevust. Palju joomine on vaid harjunud komme, millest heal tahtmisel lahti võib saada. Normaalinimene peab söömise juures võimalikult hoiduma joomisest.

Ka võivad kahjulikult mõjuda liig palavad ja külmad söögid ja joogid, vigastades suu, kurgu ja söögitoru ilanahakesi ning rikkudes kõhu tegevust. Väga külmade jookide tarvitamisel juhtub sagedasti südame peale ajamist, oksendamist, samuti mõnesuguseid kõhu- ja sooltehaigusi.

Hoiduma peaks veel pahast harjumusest — söömise juures lugeda ja hoolitseda selle eest, et söömisel mõtted ja tähelepanu mitte mujale juhitud ei oleks, vaid ainult söömise juures.

Joogivesi.

peab olema värske, ta soojus olgu 10–14 kraadi R. järgi. Kui ta sellest külmem on, siis rikub hambaid ja vähendab seedimisnõrete jõudu.

Mil teel tungivad inimorganismi tööstuse mürgid?

Tööstuse mürgid tungivad inimorganismi seedimise ja hingamise orgaanide ja naha kaudu. Need mürgid kas hävitavad kudet või imuvad verre ja siis mürgitavad rakukesi.

Missugune peaks olema soojus tööstustettevõttes?

SSSR-i seaduste järgi ei tohi tööruumis soojus olla alla + 15 kraadi ja üle + 22 kraadi Celsiuse järgi, see on mitte alla + 12° R. ja mitte üle + 17,6° R. Arvatakse vastavalt 50—70 prots. niiskusele.

Vanaduse pensionääre Inglismaal

oli 1912. a. 942.090, see on — 2,08% rahvast.

Tööpäeva pikkus ja haigused.

Kui Inglise ettevõttes Brünner, Münd ja Ko. 8-tunniline tööpäev maksmata pandi, langes haigustuste arv 10—12% pealt kuni 5,1% tööliste arvust.

Tööviljakus ja nädalapäevad.

S. Kapluni järgi on tööviljakus, kui keskmist tööviljakust arvata 100, nädalapäevade järgi:

esmaspäeval	96
teisipäeval	100
kolmapäeval	105
neljapäeval	103
reedel	101
laupäeval	101
pühapäeval	94

Kõige suurem tööviljakus on kolmandal tööpäeval — kolmapäeval, siis hakkab langema.

Inimene tarvitab vett

igapäev umbes 2—3 toopi. Samapalju läheb vett 24 tunni jooksul ihust välja: neerude, higi-näärmete ja kopsude kaudu.

Elutoa soojus.

Parajaks soojuseks elutoas peab Dr. P. Hellat: täiskasvanud inimestele 14—16° R., vanadele ja lastele 16—18° R. järgi.

Paras vesi

inimesele suplemiseks on 15—23° R.

Kui saunas pestakse, siis on paras leil 35—40 kraadi R. järgi.

Õhu koosseis.

Õhu koosseisus on 100 osast: lämmastikku 78,04, hapnikku 20,94, argoni 0,94, süsihappegaasi 0,03 jagu ehk protsenti, kokku 99,95. Peale selle on 0,05 jagu muud ollust.

Tuule liikumine.

Dr. Hellati järgi nimetatakse õhu liikumist, kui ta

2—4 jalga sek. edasi läheb — tuuleõhuks,
5—7 " " " " — parajaks tuuleks,
10—20 " " " " — värskeks tuuleks,
6—7 silda sek. edasi läheb — kangeks tuuleks,
12—15 " " " " — tormiks,
20—22 " " " " — maruks, rajuks.

Tuulejõud, mis 20 silda sekundis edasi tormab, rõhub neljakümne puuda raskusega ühe ruutsülla laiuse seina peale.

Inimese keha normaalsoojus

on kaendla all 36,8° C. Õhtul on soojus kõrgem kui hommikul. Väikesi muudatusi toob töö ja puhkus.

Palaviku ajal tõuseb soojus 41—42 kraadi C.

Harilik südamelöökiide arv

on 70—80, palaviku suurenemisega tõuseb see kuni 120—130-ni.

5—10 minutiga tuleb lämbumisesurm.

Inimene hingab päevas 20.000—30.000 korda õhku sisse.

Kui hingamist takistada, siis tuleb 5—10 minuti jooksul surm.

Keeleproove ülikooli-linnast.

Tartu Üldhaigekassa sai hiljuti järgmise teadaande:

„T. Ü. H. Kle,

S. E. Kannap Keimese juures valude all jalade sihen Plattfuss'i läbi. Selle vastu olen temal kirjutanud Plattfusseinlagen. Dr. X.“

Toome ära selle huvitava dokumendi, kui omapärase õie keeleuenduse alal. Lisame juurde, et selle teate saatja on 20 aasta ümber Tartus tegutsenud. K. L.

Kättetasumine.

Keegi arst oli rätsepalt ülikonna tellinud, pidi aga ülikonna tagasi andma viimasele, kuna see halvasti õmmeldud oli ja selga ei sündinud.

Mõne aja pärast ühel matusel arstiga kohtades, ütles rätsep:

„Tohtrihärra, Teie olete minuga võrreldes palju paremas seisukorras, teile ei ole võimalik rikutud tööd enam tagasi anda.“

Tööga koormatud.

(Teenija arsti uksele koputades): „Tohtrihärra, palun tõuske üles! Kõnetund on ammu juba möödunud.“

Ettevaatlikkus.

Väike Ilmar: „Kuule, Liisi, täna peame meie küll vagusi olema — arst on isale ettekirjutanud rohkem liikumist.“

Mis sünnib arsti kabinetis.

Tuleb haigekassa lepingu-arsti juurde kassaliige Rästa, kes seda ei kannata, kui teda nimetatakse Rästas'eks.

Rästa annab oma arstitseki ära, mille järele arsti ja patsiendi vahel tekib järgmine kahekõne:

Arst: „Noh, Rästas, mis Teil siis viga on?“
Rästa (sapiselt): „Seda peate Teie teadma, sest Teie olete ju arst.“

Arst (heasüdamiselt): „Noh, siis peate küll pöörama loomaarsti poole, sest tema ei pane patsiendile kunagi küsimusi ette.“ K. L.

Tuleb haigekassa kantseleisse tütarlaps, koerake süles. Pärib järele: „Kas võiks koera ka haigekassa arvel ravitseda.“

Nii siis, kui kõikide soove täita, siis tuleks ka penisid haigekassa arvel ravitseda. K. L.

Vastutav toimetaja: **Juhan Ode.**

Väljaandja: **Eestimaa Haigekassade Liit.**

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. nr. 31.